Límits en l'ús dels pronoms febles «en», «hi»

JOSEP RUAIX I VINYET

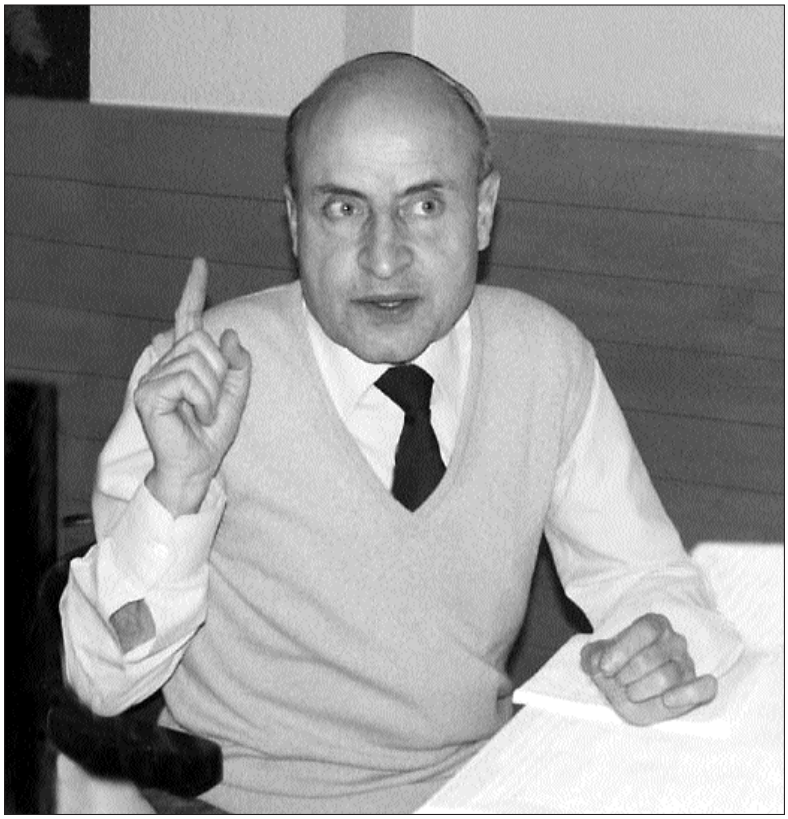

Josep Ruaix i Vinyet FOTO: SANGLES

INTRODUCCIÓ

En aquest treball (experimentat recentment en els cursos d'aprofundiment en llengua catalana que es donen a la institució Vèrtex, de Barcelona) provarem de millorar l'estudi contingut dins el nostre manual *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 1* (Moià 1994), pp. 116-125, amb el títol de «Pronoms febles ficats amb calçador» i el subtítol de «Els adverbials *en, hi* quan no es pot o no cal pronominalitzar».

Recordem que estudiem el defecte consistent a usar els pronoms febles adverbials *en* (i variants: *ne, n', 'n*), *hi* quan no es pot fer la pronominalització (per raons gramaticals) o no cal fer-la (per raons estilístiques). Aquest defecte, al nostre entendre, és degut a diversos factors. Vegem-ho:

1) Hiperpurisme o ultracorrecció. En efecte, avui, per interferència del castellà, alguns es descuiden de fer servir els pronoms febles catalans *en, hi,* fenomen que constitueix un greu atemptat a la nostra sintaxi. Però, precisament com a reacció contra tal perill, s'observa el fenomen contrari: l'ús d'aquests pronoms febles quan, en bona gramàtica i en bon sentit lingüístic, no es pot fer, o no cal fer, la pronominalització.

2) Analogia. Com era previsible, l'ús dels pronoms febles adverbials, reglamentat en les gramàtiques, tendeix a envair casos en què tal ús no és reglamentat, val a dir, no és tradicional, per una banda, i va contra la lògica gramatical, per una altra.

3) Confusió. Essent els pronoms febles unes partícules d'ús complex, és fàcil que alguns usuaris confonguin casos diversos i els usin incorrectament.

4) Influència del francès. Resulta que el francès ha estès una mica més que el català l'ús dels seus pronoms febles adverbials, cosa que fa que alguns autors catalans, influïts per aquella llengua, facin servir tals pronoms en excés.

Aquest defecte és un fenomen, en general, bastant recent i que ha estat poc estudiat. Per això val la pena que hi dediquem la nostra atenció. En canvi, ací no tractem el fenomen dels pleonasmes en les oracions de relatiu, fenomen ja resolt per Fabra (si bé avui dia, malauradament, alguns el replantegen de forma, creiem, confusionària) i que nosaltres estudiem en el *Català complet / 2* (Moià 1998), p. 136.

Les idees fonamentals a tenir en compte a l'hora d'estudiar els límits o restriccions en l'ús dels pronoms *en, hi* són dues:

1) Els pronoms febles són elements vinculats al verb; per tant, han de formar part del predicat.

2) La seva vinculació al verb ha de ser bastant pròxima, sense gaires elements que els n'allunyin.

Veurem ara ordenadament i detalladament la casuística que presenta la qüestió, distribuïda així:

A) Abús del pronom feble *en* per raons gramaticals; B) Abús del pronom feble *en* per raons estilístiques; C) Abús del pronom feble *hi* per raons gramaticals; D) Abús del pronom feble *hi* per raons estilístiques.

La majoria dels exemples que donarem han estat recollits per nosaltres mateixos (a l'atzar de les nostres lectures o treballs de correcció), però també en traiem uns quants de Solà (*Sintaxi normativa...,* pp. 39-51 i 62-65) i de Jané (article dins LLENGUA NACIONAL, primavera 2001). Advertim que alguns dels exemples podrien anar en més d'un apartat, ja que la classificació de la casuística no és, com ja es pot suposar, totalment rígida ni totalment homogènia, sinó que alguns apartats presenten imbricacions amb d'altres. La citació de les fonts la fem sovint en forma abreujada, per tal de no allargar el text; creiem que això, atesa la finalitat pràctica del nostre treball, és suficient.

La manera com s'ha de resoldre el defecte (suprimint el pronom feble en qüestió, canviant-lo per un altre element, reestructurant la frase) s'anirà veient en cada cas o bé el lector la deduirà fàcilment.

Advertim ja de bon començament que, tractant-se d'estudiar uns límits, no sempre és possible d'arribar al capdavall, ja que a vegades els límits són borrosos. Quedaran, doncs, forçosament, zones més o menys imprecises i caps per lligar.

Si bé tot l'estudi ja té un estil esquemàtic, hem volgut afegir-hi, al final, com una mena d'índex, que anomenem esquema-resum i que, sens dubte, resultarà molt orientador. També tenim, per a les classes i per a un futur manual, més exemples sense ordenar ni classificar, per tal que l'estudiós els comenti.

A) ABÚS DEL PRONOM FEBLE «EN» PER RAONS GRAMATICALS

1) Es produeix un mal ús del pronom feble *en* quan aquest representa un element pertanyent al bloc del subjecte en quant contrasta amb el bloc del predicat. Més concretament:

a) quan l'element (referent al subjecte) es troba a l'esquerra (o abans) del verb, és a dir, quan es tracta d'un element no predicatiu. Això pot passar en oracions no copulatives, en què el defecte es nota fàcilment. Exemples:

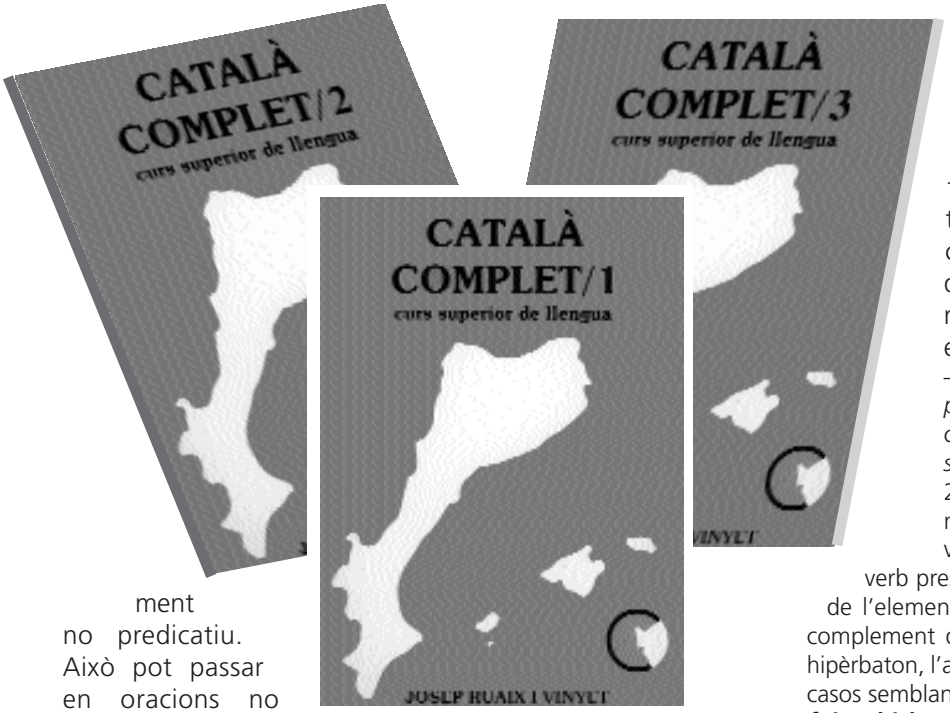

— «Si tot deixà d'existir, és evident que s'havia produït un gran buit. En efecte, què fou dels homes de lletres del país? Un bon nombre *en* marxà cap a l'estranger» (d'un llibre, any 1985; on el lector interpreta que *en* vol dir *dels homes de lletres del país,* element referent al subjecte situat a l'esquerra del verb; per tant, hauria de dir: ... *Un bon nombre marxà cap a l'estranger,* o bé canviar l'ordre: *En marxà cap a l'estranger un bon nombre;* cal advertir que potser l'autor, amb el pronom *en*, volia representar un complement circumstancial de lloc: *[marxà] del país*; aleshores el pronom fóra correcte, però innecessari, cf. més endavant, B, núm. 1).

— «Per tant, la composició social i la funció *n'*ha [*sic*] canviat radicalment i de poble lligat a la producció ha passat a estructura purament residencial» («L'Avenç», núm. 222, p. 28; hauria de dir: ... *la seva composició social i la seva funció han canviat radicalment* ...).

I el fenomen passa, més sovint, en oracions copulatives. Quan el predicat nominal és un adjectiu, també queda clar quin element és el subjecte i, per tant, el defecte és fàcil de notar. Exs.:

— «Felip II prohibia als seus súbdits anar a estudiar a fora d'Espanya. La raó *n'*era molt senzilla: ho havia explicat a la seva germana Joana en una carta ...» (d'una revista, any 1989; el pronom *n'* és incorrecte perquè substitueix *d'això,* que seria el complement del subjecte [*la raó d'això*] que figura a l'esquerra, o abans, del verb; hauria de dir, senzillament: ... *La raó era molt senzilla* ...).

— «La llista de països on la sang raja a dolls o degoteja inestroncable és llarga ... Les causes *en* són ben conegudes; figuren ja en els manuals escolars» (d'un diari, 26-10-93; hauria de dir: ... *Les causes són ben conegudes*...).

— «Tot i les inevitables queixes i protestes per les possibilitats i les impossibilitats de la vida teatral, els projectes sorgeixen i el nivell *n'*és cada vegada més alt i més satisfactori» (d'una revista, oct. 1990; hauria de dir: ... *els projectes sorgeixen i el seu nivell és cada vegada més alt* ...).

— «Molts són els mèrits d'aquesta obra, però dos *en* són especialment remarcables ...» (d'un original abans de ser corregit, abril 2002; sí que es podria dir: ... *però en són especialment remarcables dos*).

A propòsit de l'exemple anterior hem d'advertir que hem trobat exemples literaris (de la llengua medieval i de la llengua de la Renaixença), que hem de considerar correctes, on apareix el pronom feble *en* com a nucli d'un subjecte quantitatiu a l'esquerra del verb, tant amb el verb copulatiu com amb altres verbs, en casos en què l'autor ha avançat el subjecte, que normalment aniria després del verb, per raons estilístiques. Exs.:

— ... *per què ell de son amat devia haver gran paor, e aiçò sabia saviea e membrava memòria, car ell sabia que si és un home catòlic, cent* ***ne*** *són infeels e en error, qui creen falsetat* (Llull, OE 2, p. 54; noteu el quiasme: *si és un ... cent ne són*; noteu també que la construcció de Llull amb el verb *ésser*, avui la faríem amb el verb *haver-hi*, verb presentador que demana, en principi, la posposició de l'element presentat [el qual element es pot considerar complement directe però també subjecte], si bé admet, per hipèrbaton, l'anteposició: *n'hi ha cent* o bé *cent n'hi ha*; notem casos semblants de prolepsi del compl. directe: *És molt tossut:* ***feina hi ha*** *a fer-lo canviar d'opinió* (per *hi ha feina a* ...). ***Alguns n'hi ha*** *que diuen* ... (per *N'hi ha alguns que diuen* ...).

— *Cent* ***n'****escapen de malmesos, / dos-cents* ***ne*** *queden al camp*... (Verdaguer, narrant una batalla, dins el poema «Los mossos de l'Esquadra», on el vers queda millor amb hipèrbatons). *Sis a prop se* ***n'****hi ensopeguen, / plegats al punt són allí; / sis eines de tall portaven, / les hi enfonsen totes sis* (id., dins «Nit de sang»; noteu també l'hipèrbaton d'un altre nucli de quantitatiu, però aquesta vegada en funció sintàctica de complement directe: *Entre elles una* ***n'****obirí més xica que les seves veïnes i més blanca*..., dins el poema «L'arpa» del mateix autor).

Val a dir que aquest mateix fenomen prolèptic es dóna semblantment en italià. Exs.:

— *Si tratta quindi di una vera e propria opera di divulgazione culturale ... Era stata progettata in quindici trattati, ma quattro soli* ***ne*** *furono scritti, dei quali il primo è introduttivo* (d'un llibre publicat en 1968).

— ... *con una spada in mano or questo or quel tagliando de' saracini, crudelmente molti* ***n'****uccise Gerbino* (Boccaccio, *Decameron*, giornata quarta, IV, cap al final).

— ... *che molta quantità* ***n'****era in quel loco* (Ariosto, *Orlando furioso*, cant XXXIV, vers 376).

També és correcte el pronom feble *en,* referit al subjecte, quan aquest és un pronom relatiu àton (ja que aleshores tal subjecte, potser per la seva atonicitat, no contrasta amb el predicat, ans queda com englobat en aquest). Exemple (vegeu-ne un altre més avall, núm. 7, lletra *a,* remarca del final):

— *La casa està en ruïnes i amb prou feines es distingeixen els murs que* ***en*** *queden* (on *en* vol dir *de la casa,* compl. determinatiu del relatiu *que;* noteu que, en absolut, el compl. determinatiu podria anar en tres llocs: *... es distingeixen els murs* ***de la casa*** *que queden / ... es distingeixen els murs que* ***de la casa*** *queden / ... es distingeixen els murs que queden* ***de la casa***).

Tornant a les oracions copulatives, observem que, quan el predicat nominal és un substantiu (i en aquest cas podem parlar d'oracions *identitàries*), la qüestió és una mica discutible, perquè, en certa manera, subjecte i predicat són intercanviables (p.e.: *A és B = B és A*). Però, ben mirat, s'ha de considerar més aviat subjecte gramatical l'element que apareix en primer lloc, i predicat nominal, l'element que apareix en segon lloc. Exs.:

— «En el camp del lèxic també alguns mots responen a la divisió entre català oriental i català occidental. Un exemple *n'*és "mirall/espill"» (d'una revista, des. 1989); hauria de dir: *... Un exemple és* [o bé *Un exemple d'això és*] ...; en canvi, seria correcte si el subjecte anés després del verb: *N'és un exemple* ...). «Un factor que té molta incidència ... és la immigració concentrada en els nuclis urbans on hi ha més de la meitat de la població del país. Un cas extrem *n'*és Cornellà» (ib.; hauria de dir: *... Un cas extrem és Cornellà;* també ací la construcció fóra correcta si digués: *Cornellà n'és un cas extrem*).

— «... uns dibuixos. No cal dir que l'autor *n'*era el nostre amic tal» (hauria de dir: *... No cal dir que l'autor era el nostre amic tal,* o bé canviar l'estructura: *No cal dir que n'era autor el nostre amic tal*).

— «Malgrat les diferències que presenten els poetes catalans contemporanis, el denominador comú *n'*és justament el fet que pràcticament tots escriuen en formes mètriques ...» (d'una revista, gen. 1991; hauria de dir: *... el seu* [o *llur*] *denominador comú és justament el fet que* ...).

— «Segurament, a partir d'ara, els governants no s'atreviran tant a maltractar les persones del seu país, si saben que poden ser jutjats. Un exemple *n'*és el jutge Garzón» («Avui», 27-11-99, carta al director; sí que seria plenament correcta la forma *N'és un exemple el jutge Garzón*).

Ara bé, hi ha algun cas en què sí que s'ha d'admetre que el primer element és el predicat nominal, com en aquests exemples:

— *Rei* ***n'****era Atlas, aquell de qui de la blava volta / los signes a una esfera de jaspi trasplantà* ... (Verdaguer, *Atlàntida*, cant I, v. 21; on, per hipèrbaton poètic, hi ha el predicat nominal anticipat).

— *Tot semblava un món en flor / i l'ànima* ***n'****era jo* (Joan Maragall, poema «Les muntanyes», dins OC 1, p. 96, on evidentment el subjecte és *jo* i el predicat nominal és *l'ànima*; el pronom feble, doncs, és correcte perquè es refereix al predicat nominal, no al subjecte).

— *Llavors quedà per pubilla de Cal Fideuer la seva germana Laieta, que va ser la mare del bon vilatà Andreu Ros; el pare* ***en*** *va ser el Tòfol Ros, fill de Berga* (S. Ubasart, *El caminar d'un poble*, pp. 61-62; noteu el paral·lelisme amb l'oració de relatiu, on *la mare* és predicat nominal).

— *Durant el regnat de Pere el Cerimoniós, es reforma profundament la Cancelleria; una prova* ***n'****és la promulgació de les Ordinacions de la Cort, que atorgaven al Canceller la presidència del Consell Reial* (B. Joan *et al.*, *Història de la llengua catalana*, p. 110; on s'ha anticipat per raons estilístiques el predicat nominal).

NOTA: Abans d'acabar aquest apartat hem d'advertir que en francès sí que es troben casos de pronominalització d'un element referent al subjecte situat a l'esquerra del verb, ús que suposem que en aquella llengua és admès. Exs.:

— *Ce malheur commence dès le commencement du monde, l'histoire* ***en*** *est connue, et nous ne voulons pas rafraîchir la mémoire d'un si déplorable accident* (Bérulle [autor del s. XVII], *La vie de Jésus*, Les Éditions du Cerf, París 1989; on el pronom feble *en* fa de compl. determinatiu del terme *l'histoire*, subjecte situat a l'esquerra del verb *est* [*connue*]).

— *Car ... les protestants ne célebrent pas les fêtes mariales, ne prononcent pas l'*Ave Maria*, même si les paroles* ***en*** *sont excel·lentes* ... (text contemporani, del qual no vam prendre referència exacta; on *en* fa de compl. determinatiu del subjecte, *les paroles*, situat a l'esquerra del verb).

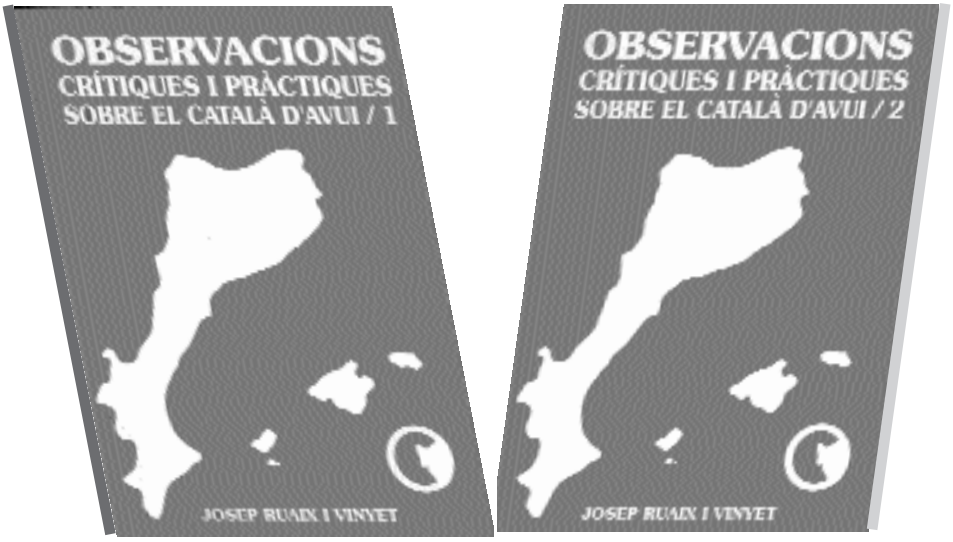

Doncs bé, hi ha autors catalans que han imitat tal ús, cosa que, al nostre entendre, constitueix un gal·licisme. Exs.:

— «Això ens dóna a entendre com l'art, per tenir tota aquesta virtut redemptora que li és pròpia, cal que ens sigui directament vingut del seu origen diví, que se'ns mantingui pur en l'emoció, i que l'expressió *en* sia absolutament sincera» (Maragall, OC 1, p. 671; on caldria dir: *... i que la seva expressió sia absolutament sincera*).

— «Pel que fa a la meva cara, la color no *n'*era pas tan amulatada com un hom podia esperar d'un home que no havia pres cap precaució i vivia dins els dinou graus de l'equinocci» (J. Carner, trad. de Defoe, *Robinson Crusoe,* II, p. 11; on caldria, simplement, suprimir el pronom feble).

— «... vaig visitar la cova anomenada ... on ... Ulisses ... desà els seus tresors, ajudat per Atena. L'entrada *n'*és baixa, uns sis pams; i l'interior ...» (C. Riba, OC 1, p. 240). «La Flamejant fa un sortint tan fort que la converteix sobre el camí en una mena de promontori. Venint de l'est, cal girar-lo per a veure el recinte sagrat. També, per a qui ve de l'oest, la vista *n'*és impedida per l'esperó que es desagafa de la Rosada» (ib., p. 241).

— «Forma més fondament arrelada i més desenrotllada fraseològicament en castellà que en català, i és probable que l'ús *n'*hagi estat afavorit per la influència castellana, però em sem-

bla excessiu de condemnar-la com a castellanisme en totes les accs.» (J. Coromines, DECLC, III, 966b25).

Vegem, finalment, un exemple italià, de construccions semblants a les anteriors, en què no hi ha pronominalització:

— *Questa curiosa sistemazione dei cromosomi, 23 coppie su una fila e 23 sull'altra, di fronte, proprio all'equatore della cellula, è una fase importante nella organizzazione. La ragione risulterà evidente tra poco* (D. Ravalico, *La Creazione non è una favola*, Ed. Paoline, 1986, p. 122; on no diu pas «... La ragione *ne* risulterà evidente tra poco»).

b) quan l'element (referent al subjecte) es troba a la dreta del verb en oracions interrogatives (ja que, comportant les oracions interrogatives una inversió d'ordre, la posposició equival a anteposició en oracions asseveratives; dit d'una altra manera, el subjecte, encara que vagi a la dreta del verb, no és un subjecte completiu [essent el subjecte completiu, segons les gramàtiques, l'únic que pot ser representat pel pronom feble *en*]). Exs.:

— «Però, què és la Saviesa? Quin *n'*és l'origen?» (oració que, si la passàvem a asseverativa, seria: *L'origen de la Saviesa és tal,* on l'element pronominalitzable, *de la Saviesa,* va a l'esquerra del verb; per tant, hauria de dir: *... Quin és el seu origen?*).

— «Quan es presenten fractures, el tractament depèn de llur gravetat i de quin *n'*és l'os afectat» (oració que, si la passàvem a asseverativa, seria: *... l'os afectat per la fractura és tal*, és a dir, l'element pronominalitzat pertany a l'esquerra del verb; per tant, hauria de dir, simplement: *... i de quin és l'os afectat*).

Naturalment, el pronom és correcte quan es refereix al predicat nominal. Exs.:

— *Qui **n'**és l'autor?* (on *n'* determina el predicat nominal, *l'autor*).

— *Mes d'aital obra, ¿què **n'**és l'immortal, què **n'**és el sempre fort i veritable, què **n'**és el viu i l'actiu avui i sempre més?* (Maragall, OC 1, p. 675).

NOTA: Cal advertir que en italià es troben casos de pronominalització d'un compl. determinatiu referent al subjecte d'aquest tipus d'oracions (cosa que no impedeix que en català sonin com a construccions forçades). Exs.:

— *Ogni essere umano è unico in tutta la storia dell'Umanità. Non c'è mai stato un altro eguale nel passato, e non lo sarà in avvenire. Quale **ne** è la causa?* (D. Ravalico, *La Creazione non è una favola*, Ed. Paoline, 1986, p. 124).

— *La Risurrezione è dunque un fatto reale, ... Ma quale **ne** è il significato?* («La Civiltà Cattolica», 19-11-1994, p. 332).

c) quan l'element (referent al subjecte) es troba a la dreta del verb en oracions relatives i similars (ja que les oracions de relatiu comporten, quan el pronom relatiu no fa de subjecte, un canvi d'ordre dels elements oracionals; les oracions similars a les de relatiu són, concretament, les oracions amb *com,* i les oracions equacionals). Vegem, primerament, exemples correctes (és a dir, sense substituir-hi el possessiu pel pronom feble *en*) extrets del DGLC:

— *Camaleó: Sauri [...] notable pels canvis de coloració que pot experimentar **la seva** pell* (i no pas «... que pot experimentar-*ne* la pell»).

— *Element: Principis fonamentals, simples, d'un sistema en filosofia, en ciència, en art, principis pels quals comença **el seu** estudi* (i no pas «... pels quals *en* comença l'estudi»).

— *Foraminífers: Ordre de rizòpodes proveïts d'una closca calcària, que, en molts d'ells, presenta una sèrie de forats diminuts, d'on prové **llur** nom* (i no pas «... d'on *en* prové el nom»).

— *Padró: Llista dels habitants d'una ciutat, vila, etc., on figuren **llurs** noms, edats, etc.* (i no pas «... on *en* figuren els noms, edats, etc.»).

— *Ple: Que conté de quelcom tant com permet **la seva** capacitat* (i no pas «... tant com *en* permet la capacitat»; es tracta d'una oració amb *com*).

I ara vegem un parell d'exemples incorrectes:

— «Edita un butlletí des de l'any 1997 en què apareixen llistats [*sic*] de pel·lícules recuperades, raó per la qual pot resultar-*ne* útil la consulta pels historiadors» («L'Avenç», núm. 230, p. 45; hauria de dir: *... en què apareixen llistes de pel·lícules recuperades, raó per la qual pot resultar útil la seva consulta pels* [o, millor, *per als*] *historiadors*).

— «La llengua és una realitat viva, sotmesa a l'acció de moltes variables. I *n'*és sobretot l'ús social el que experimenta unes transformacions profundes» (article dins un butlletí professional, set. 1992; on hi ha una oració equacional que comporta un canvi d'ordre; l'ordre normal seria *I l'ús social és sobretot el que experimenta unes transformacions profundes;* per tant, hauria de dir: *... I és sobretot el seu ús social el que ...*).

2) El pronom feble *en* és també abusiu quan aquest representa un complement determinatiu (o complement adnominal, o complement del nom) *secundari,* és a dir, un complement determinatiu d'un altre complement determinatiu. Ara bé, cal tenir en compte una sèrie d'excepcions o casos especials. Vegem-ho mitjançant exemples classificats:

a) l'element pronominalitzat representa un complement determinatiu secundari del subjecte completiu. Exs.:

— «No deixava mai de parlar bé de la meva *Ifigènia,* se'n demanava la repetició d'alguns fragments, i, en definitiva, jo mateix em vaig veure obligat a revisar-la tota» (Goethe, *Viatge a Itàlia,* p. 200; on el subjecte completiu, *la repetició,* és determinat per un primer complement, *d'alguns fragments,* i encara per un segon complement, *de la meva "Ifigènia",* representat per *'n;* hauria de dir, simplement: *... es demanava la repetició d'alguns fragments ...*).

Cal no confondre aquest cas amb un altre. Efectivament, *en* pot representar un subjecte completiu i anar acompanyat d'un complement determinatiu: Ex.:

— *... el poeta és una figura contradictòria perquè se**'n** distingeixen de dos tipus: el poeta com a tècnic ... i el poeta posseït ...* («Rev. d'Igualada», abril 1999, p. 95; on *'n* representa el subjecte completiu, *poetes,* element que és determinat per *de dos tipus*).

b) l'element pronominalitzat representa un complement determinatiu secundari del complement directe. Exs.:

— «... o bé entres en una casa on no has estat mai i *en* tens una percepció exacta dels topants» (on el pronom *en* vol representar *de la casa,* complement determinatiu d'un altre compl. determinatiu, *dels topants,* del complement directe, *una percepció exacta;* hauria de dir: *... i tens una percepció exacta dels seus topants*).

— «Malgrat la presència aragonesa al País Valencià des dels seus orígens jaumins, no s'havien posat en relleu les seves repercussions lingüístiques; aquest treball *en* proposa un mètode d'estudi» (hauria de dir: *... aquest treball proposa un mètode d'estudi sobre aquesta qüestió,* o una expressió similar).

— «... el llenguatge cancelleresc. Pompeu Fabra *n'*estudià les característiques sintàctiques de l'oració composta» (del supl. d'una revista, any 1988; hauria de dir: *... Pompeu Fabra n'estudià les característiques pel que fa a l'oració composta;* és a dir, la solu-

ció és mantenir el pronom feble com a representant del compl. determinatiu *del llenguatge cancelleresc,* però passant l'altre compl. determinatiu, *de l'oració composta,* a compl. circumstancial).

— «Va ser un procés ràpid que el va portar a fer molts quilòmetres durant els primers anys d'estada a la regió, ja que no volia limitar la seva acció a la seu de la prelatura, São Félix, sinó que *en* volia conèixer bé els pobles i assentaments de l'interior, i per això es va dedicar a recórrer el territori de dalt a baix» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella,* p. 31; la solució és simplement suprimir el pronom feble).

— «Juan Domingo Perón ... Tornà a l'Argentina el 1973 i *n'*assumí la presidència del govern» (Fabra-Coromines, *La correspondència dels anys de l'exili,* p. 68, nota dels curadors).

— «Rebo una pila de cartes de lectors ... Ara mateix en tinc dues a les mans –no divulgo els noms perquè no *en* tinc el consentiment dels autors–: una, que fa unes quantes protestes ...» (Isabel-Clara Simó, dins «Avui», 21-12-99, p. 3).

— «La font de Sant Pere, doncs, va ser la quarta, i el veïnat, acompanyat de bona part de la gent del centre de la vila, *en* va celebrar amb molta satisfacció, el 29 de juny de 1995, el centenari de la inauguració» (S. Ubasart, *El caminar d'un poble,* pp. 3-4).

— «Fou un pescador de gussi que *en* conegué les regles de l'art» (Pla, OC 43, p. 688; calia dir, simplement, *... que conegué les regles de l'art*).

— «Preguem, per tant, que a partir de rebre aquesta carta deixin d'enviar-nos la seva publicació, i com a conseqüència, de facturar-nos-*en* l'import de la subscripció» («Foc Nou», carta al director, nov. 1999, p. 50; calia dir, simplement: *... de facturar-nos l'import de la subscripció*).

— «Cal tornar a prendre els documents del Vaticà II per redescobrir-*ne* la gran riquesa d'estímuls doctrinals i pastorals» («Docs. d'Esgl.», 15-1-2001, p. 33; aquí la solució és canviar *ne* per *hi,* equivalent a *en ells, en aquests documents*).

Ara bé, el pronom *en* pot representar un complement determinatiu primari i anar acompanyat d'un complement determinatiu secundari. Exs.:

— *I considerin els dibuixos d'Alexandre Plana, punt definitiu d'aquesta exposició.* ***En*** *vegin els retrats del doctor Dalí, d'Antoni Homar, de Pere Ynglada* (Pla, OC 43, p. 180; notem que *en* vol dir *d'Alexandre Plana*, compl. determinatiu primari de *els retrats*; la frase, sense pronominalitzar, seria: *Vegin els retrats d'Alexandre Plana del doctor Dalí* ...).

— *D'aquest fenomen* ***en*** *tenim anotats exemples de tres tipus* (on el compl. directe, *exemples*, és determinat per *en*, que vol dir *d'aquest fenomen*, el qual, al seu torn, és determinat per *de tres tipus*).

c) l'element pronominalitzat representa un complement determinatiu secundari del predicat nominal. Exs.:

— «A Madrid, el senyor Moragas tenia molta feina. Desapareixia de l'hotel, al matí i a la tarda. La creació de la seva Caixa és anterior a la de l'Institut Nacional de Previsió. Així i tot, *en* fou membre important de la junta» (Pla, OC 43, p. 604; on el predicat nominal, *membre important,* és determinat primerament per *de la junta* i, segonament, per *en*, que vol dir *de la Caixa;* calia dir, simplement: *... Així i tot, fou membre important de la junta*).

— «J.X., biòleg, treballa des de fa molts anys al Parc Zoològic de Barcelona. Ara *n'*és el cap de la secció de mamífers, i ens explicarà en què consisteix la seva feina i com és el zoo per dins» (d'una revista, nov. 1988; se suposa que *n'* vol dir *del Parc Zoològic de Barcelona,* que seria complement determinatiu d'un altre complement determinatiu, *de la secció de mamífers* [aquí, com veurem més endavant, considerem que es tracta d'un sol complement, encara que es pugui desglossar en dos]; notem, a més, que aquesta determinació secundària és innecessària).

— «I aquest és el cas del senyor J.V., que ha estat secretari de l'ajuntament de la vila de Llívia i avui dirigeix el Festival de Música, a més de ser-*ne* conservador del Museu Municipal» (col·laboració d'un diari, 23-7-91; hauria de dir: *... a més de ser conservador del Museu Municipal*).

— «–Si tan rebutjable és l'eutanàsia, com és que hi ha persones i grups que en promouen socialment l'acceptació? –El fet que certes legislacions, o determinats comportaments socials, siguin rebutjables i àdhuc monstruosos, no significa que siguin vistos sempre així per tothom en totes les èpoques. La història *n'*és plena d'exemples» («Docs. d'Esgl.», maig-juny 1993; hauria de dir: *... La història és plena d'exemples així* o *d'exemples d'aquest tipus,* etc.).

d) Vegem ara les excepcions o casos especials.

En primer lloc, no hem de considerar complements determinatius secundaris els que integren un sintagma quantitatiu o partitiu. Aquests sintagmes solen anar formats per tres elements: el terme quantitatiu o partitiu pròpiament dit (que actua com una mena d'adjectiu) + el nom determinat per aquest quantitatiu o partitiu (nom que constitueix el nucli del sintagma, encara que vagi introduït per la preposició *de*) + un complement determinatiu del nom. Exs.:

— *Si això vol dir l'esquerra literària, és indubtable que jo* ***en*** *sóc un dels més convençuts representants* (Pla, OC 43, p. 372; notem els tres elements: *un + dels més convençuts representants + de l'esquerra literària* [element representat per *en*]).

— *Saint Circ ha estat i és el refugi d'artistes notables ... Hi feren estada l'admirable fotògraf Man Ray o el nostre Pere Daura. Aquest barceloní copsà, amb la seva paleta insinuant i plàcida, els ocres i els sienes de taronja d'aquest conjunt de casetes que s'encimbella damunt d'un penya-segat, suspès a plom sobre l'Òlt. Al museu de Montserrat* ***n'****hi ha un parell d'olis excel·lents, datats el 1930* (Jacint Torrents, *Sojorn a Caors*, Castellar del Vallès 1999, pp. 18-19; notem l'expressió quantitativa de tres elements: *un parell + d'olis excel·lents + d'aquest fotògraf*; notem també que l'expressió quantitativa *un parell de* equival a l'adjectiu *dos*).

— *La màquina ja ha estat acabada de muntar, però encara no* ***n'****hem rebut la major part dels accessoris* (frase de Fabra, segons Jané, LLENGUA NACIONAL, set. 1998, p. 17; notem que *la major part de* és locució quantitativa).

— *El canal de televisió francès La Cinq anuncia que fa fallida. Silvio Berlusconi* ***en*** *controla el 25 % de les accions* (d'un diari, 2-1-92; notem que *el 25 % de* és locució quantitativa).

— *D'aquest desastre, ells* ***en*** *tenen una bona part de culpa* (notem que *una bona part de* és locució quantitativa, equivalent, aproximadament, a l'adj. *molta*).

— *Joan Bori fou el darrer pastor de Casserres. Ell coneix tots els topants de la finca i* ***en*** *pot explicar un niu d'històries* (V. Pallàs, *El cos sant*, p. 29; notem que *un niu de* és locució quantitativa, equivalent a *moltes*).

— *La geometria ha estat sempre present en el quadre.* ***N'****és una mena d'esquelet* (Joan Fuster, citat dins AA. VV., *Estudis de llengua i literatura catalanes / XXXIV*, p. 212).

En segon lloc, tampoc no considerem complements determinatius secundaris els complements determinatius d'una locució nominal (concretament, una locució nominal integrada per un substantiu, una preposició i un altre substantiu), entenent per locució nominal un conjunt de mots que equivalen a un substantiu, que tenen un significat unitari. Exs.:

— *Remogueren cel i terra i van trobar qui els donés un terreny per a aixecar-hi un local per a la remunta, a la carretera de Manresa, que s'estrenaria l'any 1917 amb unes lletres a la façana*

*que **en** perpetuarien la posada en servei* (S. Ubasart, *El caminar d'un poble*, p. 191; on *posada en servei* és una locució nominal, equivalent a *estrena*, *engegada*, *exercici*, etc.).

— *Es defensa l'èxit dels mitjans segons l'audiència i no pels principis de servei que **n'**inspiren la raó de ser* («Regió 7», 17-12-99, p. 25; on *raó de ser* és una locució nominal, equivalent a *causa*).

— *Tots els debats que han tingut com a centre la ciutat de Barcelona en els últims anys **n'**han definit una àrea d'influència –necessària– que va més enllà de la Catalunya estricta* («Avui», 5-1-2001, p. 2; on *àrea d'influència* és una locució nominal, equivalent a *radi d'acció*, *àmbit*).

— *Al poble, hi va haver un constant canvi de famílies, i això **n'**era un botó de mostra* (S. Ubasart, *El caminar d'un poble*, p. 182; on *botó de mostra* és una locució nominal, equivalent a *exemple*).

— *El terrorisme és sempre l'expressió d'un projecte polític. **N'**és la punta de l'iceberg* («Avui», 28-12-2000, p. 2; on *la punta de l'iceberg* és una locució nominal, equivalent a *el cimal* o *el punt culminant*).

*litat al País Basc era "la pàtria" qui corria perill i que "els meus homes **n'**eren la primera línia de defensa"* («Avui», 17-12-99, p. 2; on *de defensa* equival a *defensiva*).

— *Vull anar al cel; per això **n'**he escrit aqueixos cants d'enyorança* (Verdaguer, *Al cel*, ed. Garolera, p. 31).

Notem que aquesta excepció es dóna també en llengües com l'italià, que té un pronom feble equivalent al nostre *en*. Ex.:

— *... partiamo dalla costatazione dell'essere imperfetto e stabiliamo**ne** le condizioni di possibilità* (d'un llibre italià de filosofia, publ. en 1976; on *di possibilità* té un valor equivalent a un adjectiu).

Finalment, cal admetre el pronom feble *en* quan es refereix a dos o més complements determinatius mentre un d'ells sigui primari. Exs.:

— *[El calc] no introdueix material aliè a la llengua, però en canvi **n'**altera seriosament la sintaxi o la propietat semàntica dels mots* (J.A. Argente, dins «La Vang.», 4-6-1999; on el pronom

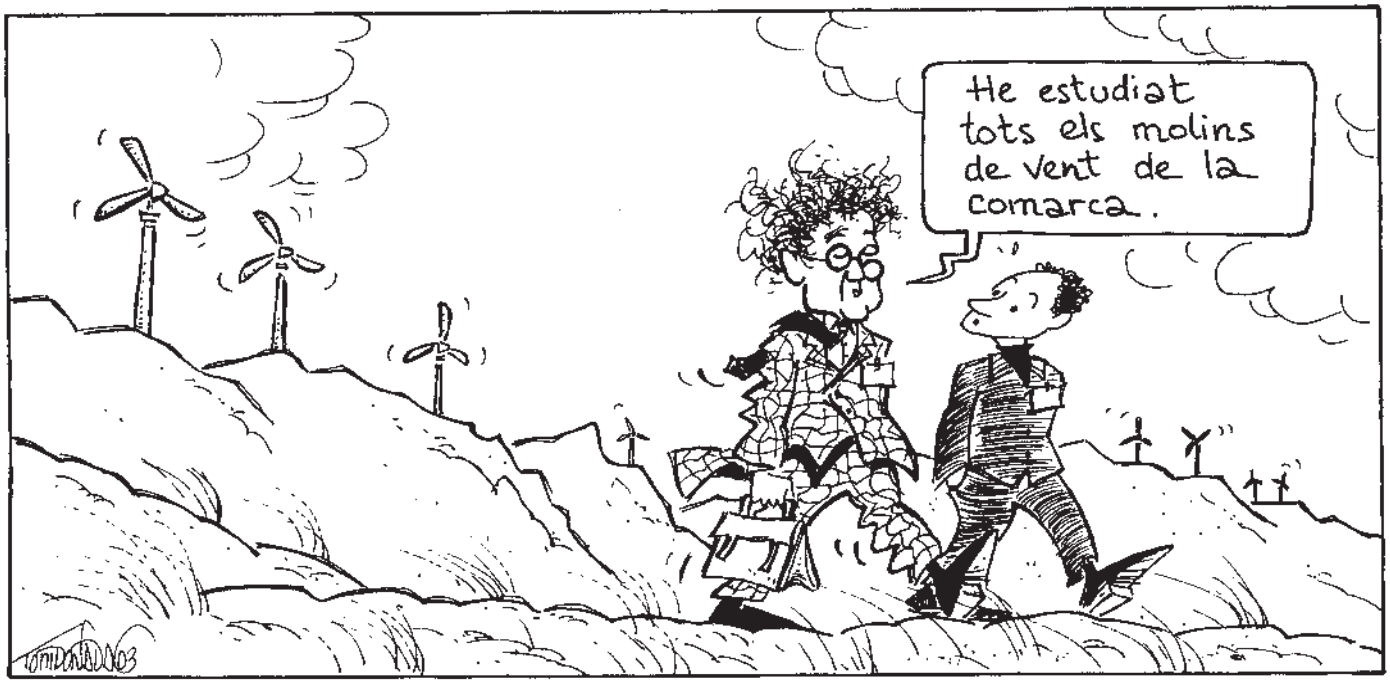

— *Porta a classe un petit aparell elèctric i explica**'n** les regles d'ús* (J. Macià *et al.*, *Llengua COU*, p. 209; on *regles d'ús* equival a *funcionament*).

— *He estudiat tots els molins de vent de la comarca > **N'**he estudiat tots els molins de vent*.

En tercer lloc, sembla que es pot considerar complement primari i no secundari el que va després d'una expressió amb *de* equivalent a un adjectiu. Exs.:

— *EUA intensifica els atacs a Iraq per destruir**-ne** el potencial d'amenaça* («Avui», 18-12-98, p. 5; on *d'amenaça* equival a l'adjectiu *amenaçador*).

— *Sortosament, hi comença a haver indicis de treballs sobre traducció, des de perspectives diverses, en llengua catalana. Ara **en** presentem una mostra de primer ordre* («Serra d'Or», oct. 2000, p. 71; on *de primer ordre* equival a l'adjectiu *important*).

— *No es pot parlar d'automatisme en el naixement i l'expressió d'aquesta obra, de tota aquesta obra extensa i ambiciosa en la seva voluntat de comprendre la realitat oculta de les coses i les paraules d'una manera global, sinó d'un principi rector sòlid i impulsor de recerca de novetat que doni un sentit a la vida i al món tot capgirant**-ne** els components de base* («Rev. d'Igualada», abril 1999, p. 92; on *de base* equival a *bàsics*).

— *Amb una oratòria que intentava semblar èpica, el general va afirmar, en contestació a algunes preguntes del fiscal, que en rea-*

n' substitueix *de la llengua*, expressió que fa de complement determinatiu primari de *la sintaxi* i de complement secundari de *la propietat semàntica* + *dels mots*; de tota manera, cal dir que valdria més construir la frase d'una altra manera i així evitar aquesta mena de zeugma).

— *Però el que és cert és que allà on treballaven els Salero no hi havia mai discussions ni renyines, i que no els faltava mai feina, que la tenien a la Moretona i a la Coma de Sant Jaume. Havien de cuidar**-ne** l'hort, el jardí, els volts de la casa i el camí* (S. Ubasart, *El caminar d'un poble*, pp. 61-62).

3) El pronom feble *en* és també abusiu quan representa un complement determinatiu de sintagmes que no siguin el subjecte completiu, el complement directe o el predicat nominal (cf. *Català complet / 2*, p. 119); també quan representa un compl. determinatiu amb el verb *haver-hi* seguit d'un sintagma determinat. Vegem-ho mitjançant exemples classificats:

a) l'element *en* fent de complement determinatiu d'un complement preposicional d'objecte (advertim que no sempre és clara la distinció entre compl. preposicional d'objecte, o compl. de règim, i compl. circumstancial, de manera que

algun exemple d'aquest apartat *a* podria anar més avall, a l'apartat *c,* i viceversa). Exs.:

— «Per això el nacionalisme català, que afirma la realitat nacional de Catalunya, en defensa la identitat i *n'*aspira a la plenitud, se'ns presenta a la palestra política diversificat ...» (J. Vila, *El nacionalisme català,* p. 122; on *n'*, que vol dir *de Catalunya,* és compl. determinatiu de *a la plenitud,* que és compl. preposicional d'objecte del verb *aspira;* hauria de dir: *... en defensa la identitat i aspira a la seva plenitud*).

— «Abans de fixar definitivament el text i la disposició d'un imprès, és bo, per a assegurar-se de la claredat, de sotmetre'l a una persona que no *n'*hagi participat en l'elaboració ni pertanyi a l'empresa» (d'un manual publ. en 1991; hauria de dir: *... sotmetre'l a una persona que no hagi participat en la seva elaboració ...*).

— «El pare Joan ... va arribar a Mataró, a l'escola de Santa Anna ... Des d'aleshores fins a la jubilació que hi ha fet classes. Només tres cursos ha faltat, entre 1973 i 1976. Ara se *n'*ocupa de la catequesi» («Avui», 27-8-98, p. 52; calia dir, simplement: *... i s'ocupa de la catequesi* o bé *... i s'ocupa de la catequesi d'aquesta escola*).

— «Segons la interpretació més generalitzada, la proposta de situar Caminal al davant de la iniciativa, si no va ser conseqüència del nou esperit d'acord entre les tres administracions públiques amb què ara es mou el Fòrum [Universal de les Cultures], sí que *en* feia d'exemplificació» («Avui», 4-9-2001, p. 2; calia dir: *... sí que feia d'exemplificació d'aquest nou esperit*).

b) l'element *en* fent de complement determinatiu d'un complement predicatiu introduït per *com a*. Exs.:

— «La desmemòria, el cansament i la desorientació populars solen ser recursos amb els quals l'exercici del poder sol comptar de manera discrecional. Prenem-*ne* el procés de Pinochet com a paradigma» (J. Rendé i Masdéu, dins «Avui», 30-9-99, p. 20; on el verb té un compl. directe, *el procés de Pinochet,* i un compl. predicatiu, *com a paradigma,* i *ne,* significant *d'això,* seria el compl. determinatiu d'aquest compl. predicatiu; hauria de dir: *... Prenem el procés de Pinochet com a paradigma* o bé *Prenem el procés de Pinochet com a paradigma d'això;* sobre la correcció de l'imperatiu *prenem,* vegeu *Català complet / 2*, p.176).

— «Sant Francesc no parlà mai d'ecologia, però el papa Joan Pau II l'*en* ha escollit com a patró» (hauria de dir: *... l'ha escollit com a patró d'aquest moviment*).

En canvi, sí que s'admet la pronominalització amb *en* en un cas com *fes-te**'n** soci (del Barça),* en què *del Barça* representa un complement determinatiu del compl. predicatiu (*soci*) unit directament al verb.

c) l'element *en* fent de complement determinatiu d'un complement circumstancial. Exs.:

— «Uns tipus diferents de construccions explicades amb el recurs de l'el·lipsi són les coordinacions entre membres no completament homogenis. *En* parlarem de tres casos especials» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; hauria de dir: *... Parlarem de tres casos especials*).

— «En relació amb el temps passat, l'aspecte perfectiu expressa l'acció en la seva globalitat, fent-*ne* abstracció del desenvolupament (*vaig menjar*); l'aspecte imperfectiu, en canvi, presenta l'esdeveniment verbal en el seu desenvolupament i, per tant, com a no acabat (*corria*)» (d'una gramàtica, abans de ser corregida; calia dir: *... fent abstracció del seu desenvolupament ...*).

Ara bé, si hem de fer cas de l'ús d'alguns bons escriptors, hem de dir que hi ha determinades locucions locatives que admeten la representació del seu complement determinatiu (que alguns autors anomenen sublocatiu) amb *en.* Exs.:

— *Me regalo de totes amb l'aroma / ruixim de sucre i mel, / i aires suaus, com ales de coloma, / amunt, de broma en broma, / m'empenyen cap al cel. // Dec ser-**ne** a prop, que em sembla a voladúries / sentir-hi els serafins, / rodolant sos arpegis i cantúries / per místiques boscúries / murta i gessamins* (Verdaguer, *Al cel*, ed. Garolera, p. 124; on *ne* vol dir *del cel*, compl. determinatiu, o sublocatiu, de la locució locativa *a prop*).

— *Per tant, tot seguit vararen llur llanxa i **en** pujaren tots a bord* (J. Carner, traducció de Defoe, *Robinson Crusoe*, II, p. 182). *D'aquesta manera vam arribar a la vista de l'entrada d'un bosc que havíem de travessar, a l'altre cap del pla, però ens sorprengué en gran manera, en arribant més a prop del corriol, o pas, de veure una quantitat de llops en confusió que **n'**eren a la mateixa entrada* (ib., p. 239).

— *Si cerques pel món, trobaràs molts que es glorien d'estimar amb amor perfecte, quan només **en** són al llindar* (C. Riba, OC 1, p. 486).

Així, doncs, hi ha casos que alguns autors resolen amb *en* però que també es podrien resoldre amb *hi,* amb un possessiu o sense pronom feble. En els següents exemples, nosaltres preferiríem una d'aquestes darreres solucins (cf. *Català complet / 2*, p. 121):

— «El Cusà no s'acontenta amb la visió comuna del món i de les coses, sinó que *en* va més enllà» (d'un original, abans de ser corregit; on *en* vol dir *d'aquesta visió;* hauria de dir, simplement: *... sinó que va més enllà*).

— «Encara no m'he mort, però *n'*he estat a punt» (W.R. Burnet, *Homes petits, gran món,* p. 32; hauria de dir: *... però he estat a punt* o bé *he estat a punt de fer-ho*).

— «Aquell que sap declarar la limitació del seu coneixement és el que més a prop *n'*està de la plenitud» (Maragall, OC 1, p. 436; on *n'* representa *del seu coneixement,* complement determinatiu secundari d'un compl. circumstancial; hauria de dir: *... és el que* [o, millor, *qui*] *més a prop està de la seva plenitud,* o bé *de la plenitud d'aquest*).

— «... estic segura que si hi hagués hagut un tribunal del poble, i ella *n'*hagués estat al front [*sic*], m'hauria condemnat a mort» (Susanna Tamaro, *Vés on et porti el cor,* p. 53; seria millor dir: *... i ella hi hagués estat al capdavant...*).

— «La Generalitat ha passat la seva activitat relacionada amb la joventut a una secretaria general que gestionarà tota la política interdepartamental que afecti aquest tema i *n'*ha situat J.C. al capdavant» (d'un diari, 20-9-92).

— «El grup encapçalat per aquell personatge, on s'incorporà el Jaume, depenia molt del seu dirigent. En depenia d'una forma que aviat el Ferran va creure perillosa, ja que podia tendir a anul·lar la voluntat dels que *n'*estaven sota la influència» (G. Erill, *Ferran Canyameres...,* p. 257; seria millor dir: *... la voluntat dels que estaven sota la seva influència*).

— «Just aquells dies va contraure una greu pulmonia. Durant els pitjors dies de la malaltia el Jaume va venir a estar-se amb ell, i no se*'n* mogué del costat fins que es va trobar bé» (ib., p. 294; seria millor dir: *... i no es mogué del seu costat ...*).

— «Sempre que la felicitat arriba creiem que *en* som a les portes, potser perquè és dur viure pensant que aquestes coses no tenen ni principi ni final i són només un instant» (S. Sostres, dins «Avui», 20-6-2003, p. 61; seria millor dir: *Sempre que la felicitat arriba, creiem que hi som a les portes ...*).

Semblantment hem de dir en locucions anàlogues a les locatives, si bé són pròpiament modals o temporals. Exs.:

— «Aquesta campanya, ultra perjudicar la recuperació de l'ús social del valencià, també ha tingut com a efecte que la reivindicació del valencià i de l'autonomia semblava cosa del PSOE i, per tant, molts votants del PP *n'*estaven en contra» (Abelard Saragossà, *El futur del valencià,* p. 141; seria millor dir, almenys en el català central: *... hi estaven en contra*).

— «El sistema més usual de compondre les notes entre les editorials catalanes és encapçalar-les amb el senyal de crida utilitzat en el cos del text seguit d'un punt i un espai fix, i posar-*ne* a continuació el text, començat amb majúscula i acabat amb un punt» (Mestres *et al., Manual d'estil,* p. 390; seria millor dir: *... i posar-hi a continuació el text ...*).

En canvi, segons ja s'explica en el *Català complet / 2* (p. 121), les locucions *fora de* i *lluny de,* que connoten una idea d'allunyament, no admeten *hi,* sinó que volen *en.* A aquestes dues locucions cal afegir-hi *al marge de*, que connota la mateixa idea. Ex.:

— *Tota política lingüística a Catalunya haurà de tenir molt present aquest marc: ningú no* ***en*** *pot quedar al marge* («Avui», 4-6-2003, p. 22)

d) l'element *en* fent de complement determinatiu amb el verb *haver-hi* seguit d'un sintagma determinat. Ex.:

— «Per a comprendre una mica el canvi profund que s'ha operat a Manresa, s'ha de tenir present això: que d'aquesta ciutat n'hi ha un clixé fet per la sociologia poètica i després *n'*hi ha la realitat» (Pla, OC 41, p. 102; on primerament apareix el pronom *n'* fent de compl. determinatiu d'un sintagma indeterminat [*un clixé*], cas en què és correcte, i després fent de compl. determinatiu d'un sintagma determinat [*la realitat*], cas en què és incorrecte).

4) El pronom feble *en* és també abusiu quan representa un complement determinatiu aparent. Exs.:

— «Finalment, l'Acadèmia hauria de posar, en citar les formes literàries principals, en nota en lloc convenient, les formes literàries antigues, i potser també algunes de les formes regionals comarcals modernes, tot indicant-*ne* l'àrea geogràfica on són usades» (J. Giner, *Obra filològica,* p. 401; on *ne* sembla que representi un compl. determinatiu del compl. directe [*l'àrea geogràfica + d'aquestes formes*], però en realitat representa el subjecte de l'oració de relatiu que determina el complement directe [*l'àrea geogràfica on aquestes formes són usades;* la solució és, simplement, eliminar el *ne*).

— «Casaldàliga va agafar pel braç el seu company per intentar marxar d'aquell lloc però no *en* va tenir temps» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella,* p. 138; on *en* no representa pròpiament un complement determinatiu sinó un complement de destinació, introduït per la prep. *per a;* la solució és simplement prescindir del pronom feble).

NOTA: A propòsit de l'exemple precedent, observem el següent:

a) Encara que *tenir temps* admetria un complement amb *de* (*tenir temps de fer-ho* o bé *no tenir temps de res*), val més creure que la preposició diguem-ne subjacent és *per a*, com passaria també amb una frase del tipus *tenir permís per a fer una cosa* o *tenir permís de fer una cosa,* que tampoc no es pronominalitzaria per *en.* Així opina el gramàtic Albert Jané (LLENGUA NACIONAL, set. 1998, pp. 23-24). D'altra banda, diu també aquest autor, l'expressió *tenir temps* ja té prou entitat i no necessita cap complement determinatiu, amb la qual cosa el pronom seria superflu (vegeu, més avall, apartat B, núm. 1 del nostre esquema).

b) En canvi, no creiem encertada l'explicació d'aquest fenomen que dóna Júlia Todolí (dins *Gramàtica del català contemporani*, vol. II, pp. 1387-1388) en dir que la pronominalització amb *en* és inviable quan el pronom representa un compl. determinatiu integrat per una oració d'infinitiu (interpretant malament l'opinió expressada per A. Jané en el passatge indicat). En efecte, és perfectament legítim de pronominalitzar l'infinitiu d'una frase com *No tinc ganes de sortir > No* ***en*** *tinc ganes.* Notem que el terme *ganes* d'aquest darrer exemple sí que necessita un compl. determinatiu.

5) El pronom feble *en* és també abusiu quan representa un nucli partitiu (és a dir, el nom que ve després d'un terme quantitatiu o partitiu) dels quatre tipus de sintagma que ara especificarem (notem que aquest terme quantitatiu o partitiu ja té valor pronominal i, per tant, no hi cal el pronom feble):

a) d'un complement determinatiu. Exs.:

— «Hi ha d'haver sis vegueries i Manresa *n'*ha de ser capital d'una» (d'un diari, 7-8-91; on *n'* representa *vegueria,* nucli del compl. determinatiu del predicat nominal; notem que *una* ja vol dir *una vegueria;* per tant, hauria de dir: *Hi ha d'haver sis vegueries i Manresa ha de ser capital d'una*).

— «Dins el porxo, a banda i banda de la porta d'entrada, hi hagué dos sarcòfags de marbre, ben treballats, aguantats per sis columnes amb capitells. Se*'n* conserven restes d'un ...» (S. Llorac i M. Costa, *Els sarcòfags medievals del Penedès i el seu entorn,* p. 17; on el pronom feble representa el nucli partitiu d'un compl. determinatiu del subjecte completiu; hauria de dir: *... Es conserven restes d'un;* sí que seria correcte dir: *Se'n conserva un,* en què el pronom feble representaria el nucli d'un subjecte completiu partitiu).

— «El ministre Barrionuevo va confirmar que encara hi ha cinc persones detingudes a Barcelona, acusades de vinculació amb les Brigades Roges, i que el govern italià *n'*ha demanat l'extradició de tres» («Avui», 13-5-87, p. 12; on *n'* representa *persones,* nucli partitiu del compl. determinatiu del compl. directe; hauria de dir: *... ha demanat l'extradició de tres*).

— «Com podia fingir que estimava un home si *en* portava el fill d'un altre que estimava de debò?» (Susanna Tamaro, *Vés on et porti el cor,* p. 152; hauria de dir: *... si portava el fill d'un altre ...*).

— «Els diftongs decreixents que distingeix la gramàtica normativa són els següents: *ai, ei, oi, ui; au, eu, iu, ou.* En citem un sol exemple de cada un: *mai, remei, rei, noi, buit; cau, peu, neu, viu, nou, pou*» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 46).

b) d'un complement preposicional d'objecte. Exs.:

— «Ara he de resoldre el problema dels diaris, perquè *n'*estic subscrit a tres però habitualment en compro dos més» (col·laboració d'un diari, 23-7-91; on *n'* representa *diaris,* nucli partitiu del complement preposicional *a tres diaris;* notem que *tres* ja vol dir *tres diaris;* per tant, hauria de dir: *... perquè estic* [o, millor, *sóc*] *subscrit a tres ...*).

— «A falta d'un Pla Hidrològic, ara en tenim dos. [...] I tenim el no-però-sí i el sí-però-no de la Generalitat, que no arriba a ser un pla però *n'*equival a un tros» («Regió 7», 7-3-2001, p. 18)

— «Jo no puc quedar-me amb un Déu ja fet, o pitjor encara, quedar-me*'n* amb un en exclusiva» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella,* p. 123).

c) d'un complement circumstancial, d'un complement adverbial de quantitat o d'un complement agent. Exs.:

— «Que sapiguem, només un [sarcòfag] pertany a un clergue; *en* tenim notícies d'un que conté les despulles d'una dama...» (S. Llorac i M. Costa, *Els sarcòfags...,* p. 14; on el pronom feble representa el nucli partitiu d'un compl. circumstancial, si entenem que *de* equival a *sobre,* però també el podríem interpretar com a nucli partitiu d'un compl. determinatiu del compl.

directe; sigui com sigui, hauria de dir, simplement: *... tenim notícies d'un que ...;* en canvi, sí que seria correcte dir: *en tenim un que ...* o bé *d'un que conté les despulles d'una dama, en tenim notícies*).

— «És bo que coneguem la tasca que estan fent a Barcelona, per exemple, algunes de les entitats que cooperen amb els marginats del Raval. Us *n'*informem de tres, però n'hi ha d'altres» (d'un original, abans de ser corregit).

— «N'existeixen moltes, de dones Caprabo, però jo només us *en* parlaré d'una» (J. Reixach, dins «Avui», 7-4-99, p. 20).

— «T'ho asseguro: avui, aquesta mateixa nit, abans no canti el gall dues vegades, me *n'*hauràs negat tres» (traducció bíblica de Mc 14,30 divulgada per *El Sant Evangeli* del Foment de Pietat, la *Bíblia* de la Fundació Bíblica Catalana i *La Bíblia* de Montserrat; el pronom feble representa el compl. adverbial de quantitat [com responent a la pregunta «quantes vegades m'hauràs negat?»]; hauria de dir: *... abans del segon cant del gall, m'hauràs negat tres vegades,* o bé *abans no canti el gall dues vegades, tres vegades m'hauràs negat;* d'aquestes dues solucions correctes, la primera és emprada pel *Llibre del Poble de Déu* i per la *Bíblica Catalana Interconfessional*; la segona reflecteix literalment l'original grec del text bíblic).

— «L'estructura *10-CVCC* consta d'una sola consonant abans del nucli, el qual n'és seguit de dues, de manera que només hi poden tenir lloc els diftongs decreixents ...» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 92; on *de dues* és compl. agent, equivalent a *per dues*).

— «Jo volia felicitar el meu estimat amic, des d'aquestes pàgines, per la seva divina traducció, i ara la meva felicitació en va acompanyada d'una altra, conseqüència d'haver obtingut Carles Riba el primer premi Folguera pel seu llibre d'*Estances*» (Sagarra, OC 10, ed. Garolera, pp. 16-17; a notar que aqueix pronom feble és una ultracorrecció del corrector, perquè, segons l'aparat crític, en l'article original Sagarra va escriure *la meva felicitació va acompanyada d'una altra*).

d) del predicat nominal quan aquest nucli, que és un substantiu, coincideix amb el subjecte; recordem que aleshores el quantitatiu o indefinit ja té valor pronominal i, per tant, no s'hi ha de posar cap més pronom (feble). Ara bé, hem d'advertir que aquest tipus de construcció –incorrecte, creiem, en la llengua normativa– és habitual en alguns parlars o dialectes. Exs.:

— «Potser m'agradaria retirar-me a algun monestir, però *n'*hauria de ser un que no em distanciés dels pobres; m'agradaria no perdre mai el contacte amb el poble» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella,* p. 205; on el segment que conté el pronom feble equival a *però aquest monestir hauria de ser un que ...;* per tant, *aquest monestir* és el subjecte, i *un* ja vol dir *un monestir;* en conseqüència, hauria de dir, simplement: *... però hauria de ser un que ...*).

— «L'altre dia el govern espanyol (no *en* podia ser cap altre) va aprovar que les noves matrícules dels vehicles no inclouran cap més distintiu que la E d'Espanya i el símbol de la comunitat europea» («Regió 7», 15-9-2000, p. 25).

— «Una interessantíssima associació ha nascut a les Illes, concretament a Ciutat de Mallorca. Va aparèixer el juny d'enguany i tenia 80 afiliats; al cap de dues setmanes, ja *n'*eren 100; i ara, quan es presenta en societat, ja compta amb més de 200 afiliats» (I.-C. Simó, dins «Avui», 24-11-2000, p. 3).

— «Però a tot arreu es veu gent semblant. I cada cop *en* són més» (on se sobreentén: *I cada cop aquesta gent són més;* si el subjecte no fos *gent*, es podria dir, per exemple: *I ells cada cop són més gent*).

— «Els problemes socials, i aquest *n'*és un dels més greus, són problemes polítics, de govern» («Escola Catalana», juny 1998, p. 3; noteu que el terme *aquest* té valor pronominal, és a dir, equival a *aquest problema*).

— «Els gitanos, ara, diuen que no només [*sic*] van ser dues persones els qui calaren les cases [*sic*], sinó que *n'*eren centenars» («Avui», 22-1-91, p. 40; hauria de dir: *Els gitanos, ara, diuen que no solament van ser dues persones els qui calaren foc a les cases, sinó que eren centenars*).

— «De les diferents configuracions associades als refranys, la variant representada per les frases nominals *n'*és una de les més genuïnes» (d'una gramàtica, abans de ser corregida).

— «Heus ací la relació oficial de vilatans expropiats, encara que en realitat *en* foren més» (d'un original, abans de ser corregit).

— «Dissabte passat, en dos actes organitzats pel Grup Gaziel al Col·legi de Periodistes, seu Barcelona, va quedar clar que al País Basc tots els colors del verd *en* són molts» («Avui», 4-4-2001, p. 72).

— «Des d'aquest mitjà intentaré satisfer l'oient enfadat, i ho faré informant els amics lectors que sí, que és veritat, que a Catalunya hi ha *molta gent* xenòfoba, és a dir, que de forma espontània i poc raonada té *mania (fòbia)* als *estranys (xenos)*. *Molta* gent que, per sort, no és *tota* la gent (i ni que fossin pocs, ja en serien massa)» («Regió 7», 23-2-2001, p. 21).

— «I de passada caldria demanar-li memòria: sense la immigració, els famosos sis milions de catalans, només *en* seríem tres, i de cada quatre catalans només un té tots els avis nascuts a Catalunya» («Regió 7», 24-2-2001, p. 24).

— «En poc temps han passat de ser cinc o sis persones a ser-*ne* el doble.»

— «Ja aviso que no hi tinc cap dèria especial, *n'*és una més de la llista i prou, però, com que em bellugo força per feina i també per plaer, qualsevol notícia relacionada amb les comu-

nicacions del meu país em fa saltar una molla» («Regió 7», 6-11-2001, p. 40).
— «Aquest autor té tants vessants que és molt difícil d'esbrinar quin *n'*és el més important» (d'un original, abans de ser corregit).

Vegem un cas d'aquest mateix grup, però més difícil, perquè s'hi sobreentén el verb copulatiu:
— «Hi ha molts nens, no *en* sabria dir quants perquè no puc ni comptar-los» (F. Escribano, *Descalç sobre la terra vermella,* p. 113; on se sobreentén *quants són* i, per tant, el *quants* d'aquesta interrogativa indirecta equival al *tants* de la corresponent oració afirmativa: *els nens són tants*; hi sobra, doncs, el pronom feble *en;* en canvi, sí que es podria dir: *De nens, no sé quants n'hi ha*).

6) El pronom feble *en* és també abusiu quan representa un nucli partitiu aparent, fals, pel fet d'haver-hi ja un altre terme que inclou el valor pronominal de *en* (recordem que el veritable partitiu té un valor indeterminat [no va precedit d'article determinat] o va acompanyat d'un adj. numeral, quantitatiu o indefinit; cf. *Català complet / 2,* pp. 116-118). Exs.:
— «Entre els fenòmens sintàctics del text interessa observar-*ne* els següents» (d'un llibre, any 1989; on *ne* vol dir *fenòmens sintàctics,* idea que ja va implícita en el sintagma pronominal *els següents*; per tant, hauria de dir, simplement: *... interessa observar els següents*).
— «De tota la densitat de ponències (*en* resumim els continguts de les principals en aquest número), se'n desprenen moltes coses a fer» («Foc Nou», nov. 1999, p. 12; on *en* representa *ponències,* és a dir, un element del compl. determinatiu del compl. directe, element que ja és representat per l'estructura pronominal *les principals*).
— «"Només se *n'*han de collir els coneguts" ... es prega que els bolets es tallin per la base amb un ganivet i que només se*'n* cullin aquells dels quals se sap del cert que són comestibles» («Avui», 19-10-93, p. 18; hauria de dir: *Només s'han de collir els coneguts ... i que només es cullin aquells dels quals ...*).
— «No entenia [...] que, si pots emprar dues llengües per [*sic*] comunicar-te, si de fet ets bilingüe, *n'*empris la que ells consideren inferior i t'entestis en [*sic*] escollir-la per [*sic*] crear ...» (V Seminari sobre la Traducció a Catalunya, AELC, p. 26; hauria de dir: *No entenia [...] que, si pots emprar dues llengües per a comunicar-te, si de fet ets bilingüe, empris la que ells consideren inferior i t'entestis a escollir-la per a crear ...*).
— «... la traducció de la *Divina Comèdia* feta per Joan F. Mira. Algú es preguntarà si en calia una nova versió quan, a part de la de Febrer, *n'*hi ha l'excel·lent de Sagarra» («Avui», 11-9-2000, p. 3; notem que, en el cas del verb *haver-hi,* els parlars valencians solen afegir-hi, innecessàriament, el pronom feble *en,* com pot ser el cas d'aquest exemple; vegeu més avall, núm. 10, nota).
— «Com vostè sap perquè el patim a la feina, el mapa administratiu d'aquest racó de món és un pèl laberíntic. *N'*hi ha punts on, amb quatre camallades, travesses els límits de tres municipis cadascun dels quals, per acabar-ho d'adobar, pertany a una província diferent» (J. Moncada, *Calaveres atònites,* p. 83).
— «Aquesta devaluació del tarannà debilita i obstrueix les potencialitats, sobretot quan des dels cercles polítics, mediàtics i comercials es despersonalitzen els integrants d'una col·lectivitat i, paral·lelament, se *n'*afavoreixen els d'una altra de, suposadament, superior» (d'un text, abans de ser corregit; hi ha confusió amb *se n'afavoreixen uns altres de...,* on *en* seria el nucli d'una expressió partitiva que fa de subjecte completiu; la solució és, simplement, suprimir *n'*).
— «En conclusió: produïda la substitució de *lo* i *los* com a formes de masculí de l'article, la normativa en desaconsella l'ús de la primera per a l'expressió del gènere neutre, ja que considera que és un ús no genuí perquè estableix una distinció que el paradigma originari no feia» (d'una gramàtica, abans de ser corregida).
— «Dintre els adjectius pronominals, Fabra *en* distingeix els indefinits, els numerals i els quantitatius» (d'una gramàtica, abans de ser corregida).
— «En aquest epígraf recollim tots els casos en què les dues propostes ... discrepen; no aquells casos en què l'ús d'una preposició o l'altra es degui a un matís o a un altre, ni aquells en què tant se*'n* pugui fer servir l'una o l'altra indistintament» (Mestres *et al., Manual d'estil,* p. 769; notem, de passada, la falta de simetria quan es fa servir la correlació *tant ... o* en lloc de *tant ... com;* per tant, hauria de dir: *... ni aquells en què tant es pugi fer servir l'una com l'altra indistintament*).

En canvi, sembla que cal considerar veritables nuclis partitius els que van acompanyats pels numerals *segon* (sinònim de *altre*) i, per analogia, *tercer,* etc., sempre que siguin indeterminats. Exs.:
— *Brito i Picatoste se senten traïts pels seus còmplices en la fugida. Un dels col·laboradors es lliura als Mossos i* ***en*** *detenen un segon* («Avui», 21-11-2001, p. 23). Contrasteu-ho amb aquest altre exemple, abusiu, perquè el numeral és determinat: «Tant els qui van protagonitzar la primera recepció del Concili com els qui *n'*estan protagonitzant la segona estan convençuts de la seva fidelitat al Vaticà II» («Quaderns de Pastoral», oct.-des. 2002, p. 100).
— *Tots ells [els corsaris del canapè] són mestres en l'art de situar-se a prop de la porta per on surten les safates, tots dominen la difícil tècnica de la captura múltiple del canapè (agafar-ne un, empassar-se'l, agafar-ne un altre, posar-se'l a la boca, agafar-****ne*** *un tercer i repetir el procés quan passa la propera safata) i tots coordinen els seus moviments per repartir-se el terreny i bloquejar l'accés a les safates dels altres convidats, que, lògicament, no estan tan concentrats en la tasca d'endrapar* (S. Sostres, dins «Avui», 24-4-2003, p. 68).
— *Sis coses odia el Senyor, i* ***en*** *detesta igualment una setena* (Proverbis 6,16, segons la *Bíblia Catalana Interconfessional*).

A no ser que siguin abusius per altres raons, com el següent exemple, que cau dins el cas núm. 5, lletra *a,* vist abans:
— «Confesso que des que vaig llegir els dos primers llibres de memòries de Salvador Pàniker *n'*esperava amb candeletes l'aparició d'un tercer» («Foc Nou», nov. 2000, p. 36).

7) El pronom feble *en* és també abusiu quan constitueix un pleonasme. Vegem-ne exemples classificats en cinc casos:

a) l'element *en* repetint un pronom relatiu, o la combinació 'article + relatiu', o casos similars. Exs.:
— «Tots aquests aparells o ginys i molts altres que jo *en* desconec o que s'inventaran demà tenen la particularitat de ...» (J. Solà, *Lingüística i normativa,* p. 8; on el pronom *en* fa la mateixa funció que el pronom anterior *que;* hauria de dir: *... i molts altres que jo desconec o que s'inventaran demà ...*).
— «En els milers de pàgines que ha escrit, a penes s'hi observa mai ni un sol descuit; per tant, el lector farà bé de minimitzar-ne algun que aquí *n'*adduiré» (ib., p. 66; hauria de dir: *... minimitzar-ne algun que aquí adduiré*).
— «... són catalanismes pròpiament les construccions que ..., i dóna les següents, vora unes quantes altres que *en* recullo a la llista general» (id., *Episodis d'història de la llengua catalana,* p. 76; hauria de dir: *... vora unes quantes més* [millor que *altres*] *que recullo...*).
— «Potser no serà superflu, si de cas, de tornar a recordar que una pressió excessiva de la normativa, si no té possibilitats d'èxit, pot produir ultracorreccions, com les que hem vist més amunt

i d'altres *que se n'ha revelat* aquests anys» (id., *Sintaxi normativa...,* p. 137; on, a més de representar amb *en* el subjecte de l'oració de relatiu, s'hi observa manca de concordança del verb amb el subjecte plural; hauria de dir, almenys en català central: *que s'han revelat*).

NOTA: Els quatre exemples anteriors, observats en el mateix autor (nat al Segrià), tenen en comú que el relatiu té com a antecedent un pronom indefinit (*altres, algun*). Segurament es tracta d'un tret dialectal.

— «... és la número 507, de les 529 que *en* construí aquesta empresa» (*Calendari Serra d'Or,* 1986, maig; hauria de dir: *... de les 529 que construí aquesta empresa*).
— «Ens ha semblat útil i convenient d'analitzar en detall les diferents descripcions sobre els diftongs que *n'*han fet lingüistes diversos, per tal de mostrar, en primer lloc, que ...» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 41).
— «Sobre la seva filosofia, escriví molts papers, els quals han estat recollits pel senyor Luño Peña, posteriorment, en un fort volum. Si digués ara que he llegit la integritat d'aquest volum, no diria la veritat. Però *n'*he llegits els que m'han recomanat persones més coneixedores d'aquestes conspícues reflexions» (Pla, OC 43, p. 613; on el pronom feble *n'* duplica el relatiu *els que;* hauria de dir: *... Però he llegit els que ...*).
— «I així és com he anat coneixent altres homes bons i de consistència; són incomptables els que aquí *n'*hi ha, bé que una clerical desconfiança els manté aïllats l'un de l'altre» (Goethe, *Viatge a Itàlia,* p. 202).
— «Després, quan véns [de Bolívia] a Europa, et trobes amb una societat molt secularitzada que té tots els mitjans per a viure però que li falten raons existencials com *n'*hi ha allí» («Docs. d'Esgl.», 1-12-98; on el valor del pronom feble *n'* ja el té la partícula *com,* semblant a un pronom relatiu).

En canvi, sí que és correcte el pronom feble *en* quan representa un complement determinatiu d'un pronom relatiu. Exs.:

— *El segon tipus d'això és tal. L'exemple que* ***en*** *tenim recollit pertany a tal autor* (on l'equivalència és: *L'exemple que d'això tenim recollit* ... o, més exactament, *L'exemple d'això que tenim recollit*..., és a dir, en aquest tipus de construccions s'hi dóna el que podem anomenar una *catalepsi* o *metalepsi* [el contrari d'una prolepsi] del pronom, o sigui una posposició: el terme passa de davant del pronom relatiu a després d'aquest).
— *Diuen que els reculls dels treballs dispersos d'un mateix autor són de gran utilitat. No sé quin és el grau que* ***en*** *pot tenir aquest meu volum* (J. Bastardas, *Els camins del mar*..., p. 8; on en representa *d'utilitat*, terme que, pròpiament, hauria d'anar amb l'antecedent, no amb el relatiu: *No sé quin és el grau d'utilitat que pot tenir aquest meu volum* o *No sé quin és el grau que d'utilitat pot tenir aquest meu volum*; de tota manera, substituint aquell terme pel pronom feble, aquest passa a col·locar-se després del pronom relatiu).
— *El discurs de Duran.– ... Ahir es va poder tornar a constatar, per exemple, que la premsa més reaccionària i més espanyolista de Madrid enfrontava el seu discurs amb el de Jordi Pujol i posava la coalició a les portes del trencament. Com sol passar amb les pel·lícules polèmiques, el punt que menys* ***n'****interessava era el mateix discurs* («Avui», 27-10-2000, p. 2).

b) l'element *en* referint-se a un terme ja pronominalitzat per *hi.* Exs.:

— «Kayser pensa parlar de tot això. És un admirador de la música antiga, i *n'*estudia amb gran interès tot el que s'hi relaciona» (Goethe, *Viatge a Itàlia,* p. 555; on *n'* se suposa que vol dir *de la música antiga,* però el pronom *hi* ja vol dir *amb la música antiga;* hauria de dir, doncs, simplement: *... i estudia amb gran interès tot el que s'hi relaciona*).
— «L'ermita del castell de Sant Miquel, a Castellterçol, va acollir el tradicional Aplec del Remei ... La festa va incloure una jornada de portes obertes al castell per veure*'n* les nombroses troballes que s'hi han fet» («Regió 7», 17-10-98, p. 17; hauria de dir, simplement: *... per veure les nombroses troballes que s'hi han fet*).
— «Ja que al començament hem parlat de la cobla de sardanes, potser serà bo que *en* coneguem el nom dels instruments que hom hi utilitza» (el pronom *en* vol dir *de la cobla,* però aquesta precisió ja és implícita en la frase *que hom hi utilitza,* on *hi* vol dir *en la cobla;* a més, *de la cobla* seria un complement determinatiu secundari, abusiu també, com hem vist abans).
— «Vaig deixar els meus estudis de medicina i vaig entrar a la Facultat de Teologia de Le Saulchoir, a prop de París. Hi vaig arribar a ser-*ne* rector» («Avui», 28-3-2000, p. 64; per a solucionar aquest pleonasme podem optar per suprimir el *ne* o per suprimir l'*hi*).

c) l'element *en* representant una falsa tematització a l'esquerra (en oracions equacionals, en hipèrbatons, en verbs narratius). Exs.:

— «I és precisament de totes aquestes limitacions de la sobirania nacional que se*'n* deriven, entre d'altres, les limitacions de base de la normalització lingüistica en totes les instàncies del país ...» (Ll. López del Castillo, *Quina llengua i quina escola,* p. 104; on, havent-hi una oració equacional, que és una alternativa a la tematització o rematització mitjançant repetició d'elements, no hi ha tematització a l'esquerra; hauria de dir: *I és precisament de totes aquestes limitacions de la sobirania nacional que es deriven ...*).
— «Des de l'admiració *en* podrà sorgir aquell entusiasme del qual parla Norwid en el poema al qual em referia al començament» («Docs. d'Esgl.», 15-6-99, p. 362; on no hi ha ordre empragmàtic sinó ordre estilístic, és a dir, no hi ha tematització a l'esquerra sinó hipèrbaton; per a més detalls, vegeu *Observacions.../1*, pp. 62-64; a més, els complements amb *des de* no són pronominalitzables, de manera que també atempta contra el que veurem en el número 11 de més avall).
— «El corol·lari que de tot això se*'n* desprèn és que ...» (d'una gramàtica, abans de ser corregida).
— «... En primer lloc el que sobta és la metodologia utilitzada, ja que l'estudi no es fa per manament exprés del Parlament de Catalunya o del ple, etc., sinó que es fa mitjançant el gabinet de presidència de la Diputació de Barcelona. Pel que es veu, gaire feina no *en* deuen tenir» («Regió 7», 2-8-2001, p. 14; s'ha de dir: *... Pel que es veu, gaire feina no deuen tenir;* sí que es podria dir, amb veritable tematització a l'esquerra: *Pel que es veu, de feina no en deuen tenir gaire*).
— «–Saps que la teva dona té un sentit de l'humor com poques? –diu en Joan a en Pere.
–Per què? –se *n'*estranya l'altre.
–Perquè l'altre dia em va explicar un acudit que em va fer riure tant, que per poc caic del llit.»

(*Bloc Maragall,* 17-10-96; noteu el verb narratiu, que hauria de ser *s'estranya,* equivalent a *diu [l'altre] estranyant-se;* sobre el verbs narratius, tenim un estudi fet que publicarem oportunament.)

d) l'element *en,* incompletament lexicalitzat, representant un terme semitematitzat a la dreta. Exs.:

— «El rei estava molt amoïnat i no sabia com sortir-se*'n* del maldecap que li havia caigut al damunt» (d'un conte inèdit; on *'n,* per una banda, sembla integrar el verb *sortir-se'n,* però, per altra banda, representa un terme [*del maldecap que li havia caigut al damunt*] semitematitzat a la dreta; hi ha dues solucions: o bé suprimir el pronom feble, amb la qual cosa desfem la semilexicalització, o bé posar coma abans del terme

tematitzat, amb la qual cosa obtenim una veritable tematització a la dreta).

— «No se*'n* recordava del que havia dit» (solucions: *No es recordava del que havia dit,* o bé *No se'n recordava, del que havia dit*).

— «Ells se*'n* riuen de mi» (solucions: *Ells es riuen de mi,* o bé *Ells se'n riuen, de mi*) / «Riu-te*'n* de la filla dels Comas, semblava tonta [*sic*] i ja viu al carrer Ganduxer» («Avui», 19-1-2003, p. 88; solució: *Riu-te'n, de la filla dels Comas: semblava beneita i ja viu al carrer Ganduxer*).

— «En Lluís em va fent de guia i me *n'*adono que és una persona que li agrada entretenir-se amb els petits detalls i és aquesta perfecció la que li produeix satisfacció» (d'un original, abans de ser corregit; solució: *En Lluís em va fent de guia i m'adono que ...*).

e) l'element *en* representant una tematització a la dreta però sense pausa o coma. Exs.:

— «Els pares feia cinc dies que no *en* sabien res de les seves filles» (ex. fornit per Neus Nogué, sentit per ràdio, 9-8-97; solucions: *Els pares feia cinc dies que no en sabien res, de les seves filles,* o bé *Els pares feia cinc dies que no sabien res de les seves filles*).

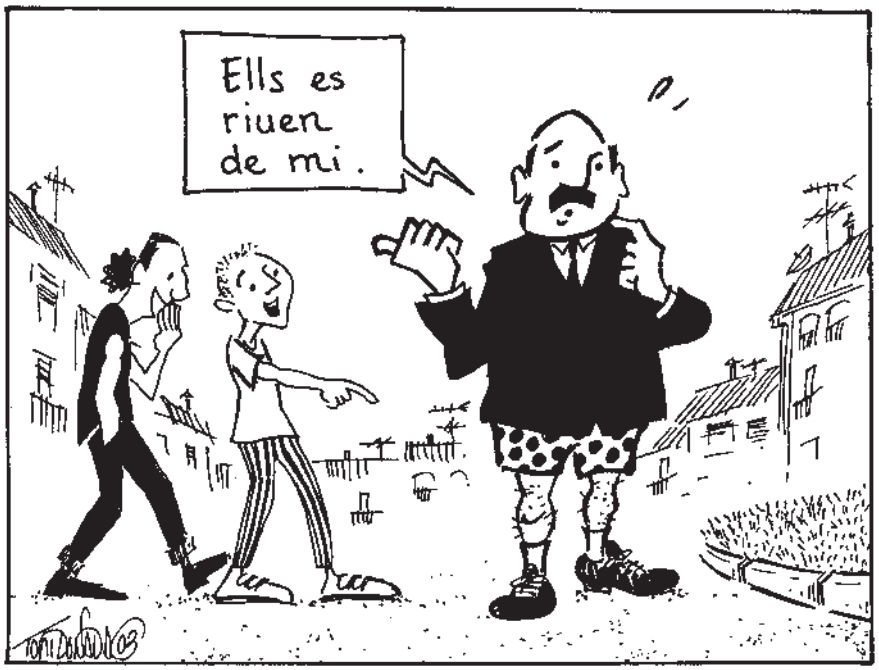

— «*N'*estem tips que als [*sic*] mitjans de comunicació se'ns parli d'aspectes comercials i superficials» («La Vang.», cartes dels lectors, 19-1-2003, p. 30; solucions: *Estem tips que en els mitjans de comunicació se'ns parli d'aspectes comercials i superficials,* o bé *N'estem tips, que en els mitjans de comunicació se'ns parli d'aspectes comercials i superficials*).

f) l'element *en* repetint un adjectiu possessiu (cf. *Català complet / 2*, p. 67); en aquest cas la solució és eliminar el possessiu (quan és possible) o el pronom feble. Exs.:

— «Com a ciutadà, abomina la guerra així que *en* coneix de prop els seus horrors, però intenta salvar-ne tot allò que és salvable» («Avui», 22-9-93, p. 52; hauria de dir: *... així que en coneix de prop els horrors ...* (o *així que coneix de prop els seus horrors ...*).

— «Es començaren a sentir també les primeres veus qüestionant els valors morals i ètics que recolzaven aquella empresa i fins i tot els que tenien bàsicament la responsabilitat d'assegurar-*ne* la seva materialització» («L'Avenç», núm. 161, p. 56; hauria de dir: *... la responsabilitat d'assegurar-ne la materialització* o bé *... la responsabilitat d'assegurar la seva materialització*).

— «En els escrits de Josep Pla es poden establir els esquemes amb els quals l'escriptor contempla l'escultura catalana que li era contemporània i *en* marca les seves preferències particulars» («Nexus», núm. 18, p. 42; on sembla [almenys així ho interpreta A. Jané] que el pronom *en* equival al possessiu de més endavant *seves,* però amb la particularitat, aquí, que, referint-se el possessiu al subjecte, aquest possessiu és obligatori, com veurem en el núm. 8; per tant, hauria de dir: *... i marca les seves preferències particulars;* si *en* representés un compl. circumstancial de matèria [*sobre l'escultura catalana que li era contemporània*] hauríem de dir que és gramaticalment correcte, però estilísticament defectuós, per innecessari o ambigu, cf. més avall, B, núms. 1 o 2).

— «Les persones de la nació-Estat estimen la seva llengua pròpia, i és lògic que sigui així; però també ho és que les de la nació que no forma Estat *n'*estimin la seva» (R. Masnou, *Carta sobre nacionalismes,* p. 63, versió cat. d'A. Soler; on també cal observar que el pronom feble no podria substituir el possessiu, ja que aquest es refereix al subjecte).

Ara bé, pot donar-se el cas que en una mateixa oració hi hagi alhora, sense pleonasme, un possessiu (referit al subjecte) i el pronom feble *en* (referit a un altre membre). Ex.:

— *L'autor no es limita a fer-nos un resum de tot allò que ha trobat, sinó que, abans de donar-nos-**en** la **seva** interpretació, ens ho transcriu tot* (d'una ressenya per a una revista).

8) El pronom feble *en* és també abusiu quan suplanta un possessiu obligatori. Exs.:

— «En els controls també es prescriuen els suplements o els medicaments que pugui necessitar l'infant per a completar-*ne* la nutrició i corregir-ne alguna deficiència» (*Enciclopèdia de Medicina i Salut,* Enciclopèdia Catalana; on en lloc del primer *ne* hi ha d'haver el possessiu *seu,* obligatori perquè es refereix al subjecte de l'oració, *l'infant;* cf. *Català complet / 2*, p. 67; en canvi, el segon *ne* és correcte, perquè substitueix *de la nutrició*).

— «El català, si no vol estar en condicions d'inferioritat, necessita tenir, com les altres llengües, totes les eines a l'abast per a afavorir-*ne* l'ús, establir-*ne* la normalitat i facilitar-*ne* la difusió en tots els nivells d'expressió» («Serra d'Or», jul.-ag. 2001, p. 69).

— «L'OTAN va informar ahir que després de quinze jornades de bombardeigs consecutius sobre Iugoslàvia ... les unitats sèrbies desplegades a Kosovo ara tenen menys mobilitat i estan en actitud defensiva, amagant-se per evitar-*ne* la destrucció total» («Regió 7», 9-4-99, p. 21).

9) El pronom feble *en* és també abusiu quan suplanta un altre pronom feble obligatori: *ho; el, la* i flexió; *li, els* i variants*; hi*. Exemples classificats:

• [*ho*]

— «El contrast entre la llengua literària i el llenguatge parlat esdevingué enorme després de 1939. Ja abans constituïa un problema per al català (*n'*és així mateix per a totes les llengües que no disposen de recursos ni dels mitjans de defensa indispensables)...» (d'un llibre publicat en 1985; el pronom escaient seria *ho,* perquè es tracta de representar el predicat nominal indeterminat; per tant, hauria de dir: *... ho és així mateix per a totes les llengües ...*).

• [*el, la, els, les*]

— «... el funcionari, que va acabar sent –i em penso que encara *n'*és– l'amo i senyor d'aquell ajuntament» (I. Riera, *Lletra de batalla,* p. 44; hauria de dir: *... i em penso que encara l'és*

... o bé ... *i em penso que encara ho és ...;* cf. *Català complet / 2*, pp. 111-112).

— «Però ni Mitrès ni Tinou no havien tingut mai, com no *n'*havia tingut mai ningú, l'oportunitat d'experimentar una cosa semblant a ...» (Ofèlia Dracs, *Essa efa,* p. 138; on *en* representa un compl. directe determinat [*l'oportunitat*], element catafòric, per cert; hauria de dir: ... *com no l'havia tingut* [o, millor, *tinguda*] *mai ningú;* sí que es podria dir: ... *com no n'havia tinguda mai ningú cap,* en què *en* seria partitiu).

• [*li, els*]

— «... experimentava una certa incomoditat davant l'obra de Robrenyo degut a l'ús sistemàtic d'un llenguatge no literari, i, en els sectors més conservadors, pel substrat combativament liberal del seu teatre, i *en* reconeixien quasi únicament el fet d'ésser un autor en català molt popular ...» (A. Carbonell *et al.*, *Literatura catalana,* p. 27; on apareix *en* per *li;* ha de dir: ... *li reconeixien quasi únicament ...;* sobre la correcció de la locució *degut a,* cf. *Català complet / 2,* p. 239).

— «El PP va demanar ahir que TVE emeti en directe la sessió extraordinària d'avui, però encara no se *n'*ha donat cap resposta» («Diari de Barcelona», 29-1-90, p. 10; on apareix *en* per *els;* ha de dir: ... *però encara no se'ls ha donat cap resposta* o bé ... *però encara no s'ha donat cap resposta a la seva petició*).

• [*hi*]

— «Si fins llavors totes aquestes activitats i entitats anaven un poc pel seu compte, des de 1983 totes elles *n'*han sortit guanyant i han racionalitzat ...» («L'Avenç», núm. 92, p. 59; on s'usa *n'* per *hi;* ha de dir: ... *totes elles hi han sortit guanyant*).

— «Maria Rius comparteix l'opinió molt estesa entre els professionals del fet que els editors, de dibuix, no *n'*entenen res [*sic*]» («Diari de Barcelona», 2-5-89, p. V; ha de dir: ... *en dibuix, no hi entenen gens*).

— «Això és el que volen demostrar els pares. I *en* tenen tot el dret. O no?» («Avui», 25-5-89, p. 48; ha de dir: ... *I hi tenen tot el dret* ...).

— «A casa tots *en* tenim força pràctica» (Gemma Lienas, *Així és la vida, Carlota,* p. 10; ha de dir: *A casa tots hi tenim força pràctica*).

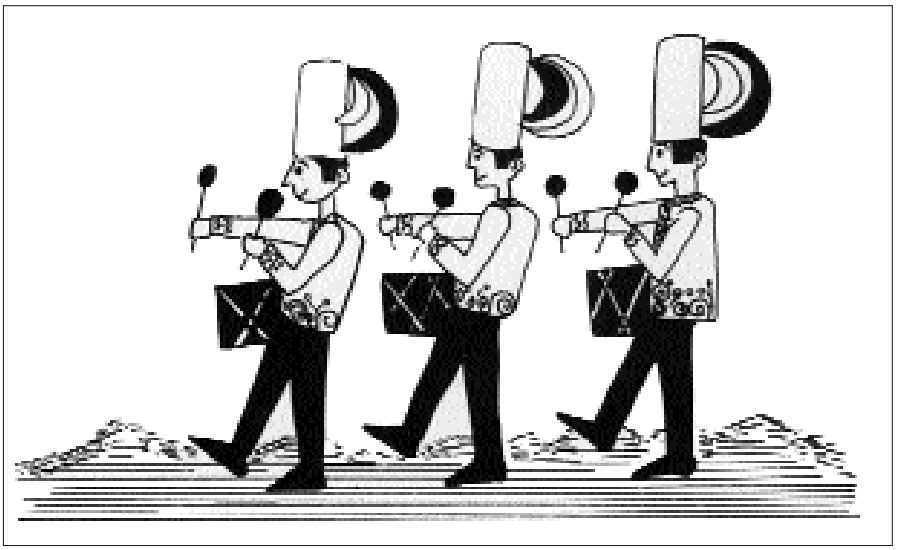

— «De totes les potències, França era la que *en* tenia més interès i la que estava disposada a anar més lluny» («L'Avenç», núm. 230, p. 63; hauria de dir: ... *França era la que hi tenia més interès* ...).

— «El PP no s'ha ensorrat. No *en* tenia cap obligació. Que s'ensorrés era només una il·lusió dels adversaris i enemics del PP» («Regió 7», 27-5-2003, p. 13; hauria de dir: ... *No hi tenia cap obligació* ...).

— «La primera es refereix a ... Per contra, l'altre cas que volem assenyalar posa l'èmfasi en l'aspecte del grau de tancament de la semivocal, que és poc respecte al de la vocal, fet que l'en apropa: si, en una paraula com *pansa* ...» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 77; hauria de dir: ... *fet que l'hi apropa* ...).

— «És molt corrent que qui va fart no es recordi de qui no ha menjat; sobretot si qui va tip, *en* va gràcies a la gana de l'altre» (J. Vila, *El nacionalime català*, p. 23; ha de dir: ... *hi va gràcies a la gana de l'altre;* ara bé, si hi hagués sentit partitiu seria correcte, cf. *Català complet / 2*, pp. 121-122).

NOTA: A propòsit d'aquest darrer grup d'exemples, hem de reconèixer que, en alguns, realment també hi podria haver la preposició *de* (p.e.: *no entendre gens de dibuix; tenir dret de fer una cosa; tenir interès de fer una cosa, tenir obligació de fer una cosa*); però, com hem vist abans (núm. 4, nota), la preposició més apropiada és una altra (*sobre, per a, per, envers*). També hi intervé el fet del canvi de preposició davant un infinitiu (*en* o *amb* > *de*), fenomen gramatical ben conegut (cf. *Català complet / 2,* pp. 274-275). Sigui com sigui, podem dir que la preposició *de,* molt genèrica, cedeix, pel que fa a la pronominalització, davant d'altres amb les quals concorri.

10) El pronom feble *en* és també abusiu quan manca d'element anafòric (és a dir, d'antecedent) adequat; un cas especial d'aquest fenomen és el dialectalisme valencià *n'hi ha*. Exs.:

— «Vine tu, que els meus ulls *en* vegin la bellesa: / que en tinguin alegria pare i mare, / que et facin una festa tots els homes, / que jubili tothom per tu, gran estimat» (S. Serrallonga, *Versions de poesia antiga,* p. 45; on el pronom *en* té com a antecedent *tu*, un pronom de 2ª persona, essent així que el pronom feble *en,* almenys quan representa un compl. determinatiu, és de 3ª persona, equivalent a *seu;* per tant, hauria de dir: *Vine tu, que els meus ulls vegin ta bellesa* ...; quant al segon *en,* és correcte si vol dir *que tinguin alegria de la teva bellesa,* com sembla que cal interpretar-ho).

— «... metàfores, comparacions i al·legories que afecten la imaginació humana, *en* mouen els sentiments, *n'*activen els ressorts de l'acció» (d'un llibre, any 1991; on el pronom feble vol dir *de l'home,* però de fet abans no ha sortit pas aquest terme, encara que hagi aparegut la mateixa idea dins la forma d'un adjectiu, *humana*; calia dir: ... *al·legories que afecten la imaginació humana, mouen els sentiments, activen els ressorts de l'acció*).

— [en una cronologia sobre el bisbe Feliu d'Urgell] «Any 781: Feliu d'Urgell ja *en* consta bisbe» (d'un original, abans de ser corregit; on *en* es refereix a *Urgell* com a topònim, però aquest terme, en la denominació *Feliu d'Urgell,* té un altre valor; hauria de dir: ... *Feliu d'Urgell ja consta bisbe d'aquesta seu*).

— «L'espai que dirigeix i presenta Josep Cuní, *Coses que passen,* tractarà sobre el català i la integració dels immigrants a Catalunya. El debat del programa se centrarà en si cal parlar català per [*sic*] sentir-se*'n*» («Regió 7», 18-5-2003, p. 55; on l'antecedent del pronom feble és *català* substantiu [= llengua], mentre que el pronom feble substitueix *català* adjectiu, gentilici; hauria de dir: ... *El debat del programa se centrarà en si cal parlar català per a sentir-se català*).

— «Amb un retard lleu, fàcil de justificar, respecte del termini previst (el vintè aniversari de la mort de l'enyorat professor Sanchis Guarner), acaba de publicar-se*'n* la biografia, sota el títol *Manuel Sanchis Guarner (1911-1981). Una vida per al diàleg*» («Serra d'Or», març 2003, p. 72; on l'antecedent és inclòs dins

un parèntesi, essent així que els parèntesis es consideren al marge del text; solució: *... (el vintè aniversari de la seva mort) acaba de publicar-se la biografia de l'enyorat professor Sanchis Guarner, sota el títol ...*).

— «D'altra banda, el tema del suïcidi em semblava també quelcom del tot aliè a les concepcions italianes; d'assassinats, prou que en sentia parlar quasi cada dia, però, almenys ara per ara, no pas de ningú que s'hagués llevat la pròpia vida o *en* tingués la intenció» (Goethe, *Viatge a Itàlia,* p. 177; on *en* es refereix a una acció expressada per una oració subordinada, que no sembla pronominalitzable per aquest pronom feble; hauria de dir: *... o tingués la intenció de fer-ho*).

En canvi, sembla que es pot tolerar el pronom feble *en* quan té, almenys, un element catafòric pròxim. Ex.:

— *Avui la Montse* [sic] ***en*** *fa 18. Per molts anys! La teva família* (anunci dins «Regió 7», 3-10-2000, p. 41; on *en* representa *anys,* terme que surt després; pel que fa a *Montse,* és un hipocorístic desaconsellable).

Per altra banda, no compartim l'opinió de Júlia Todolí (*Gramàtica del català contemporani*, vol. II, pp. 1364-1365) quan diu (traient conseqüències d'uns exemples fornits per Joan Solà) que el pronom feble *en* no pot tenir com a antecedent un complement del subjecte. Creiem que l'estranyesa que poden produir alguns dels exemples que cita s'explica més aviat per raons estilístiques; concretament, per ambigüitat sobre quin és l'antecedent. Per tant, nosaltres considerem correcte un exemple com el següent:

—*Els navegants del mar* ***n'****expliquen els perills / i queden meravellats de sentir-los-ho dir* (S. Serrallonga, *Versions de poesia antiga,* p. 95; on *n'* vol dir *del mar,* terme que, com a antecedent, fa de compl. determinatiu del subjecte de l'oració; notem que canviar el pronom feble per un possessiu crearia ambigüitat: «Els navegants del mar expliquen els seus perills ...», on *seus* creuríem que es refereix als navegants).

Un cas diferent, i perfectament correcte, és l'anticipació del pronom feble en les tematitzacions a la dreta (cf. *Català complet / 2*, p. 26) i casos similars (com les pressuposicions), és a dir, quan l'element pronominalitzat se sobreentén o quan està més o menys lexicalitzat (cf. *Català complet / 2*, p. 119). Exs.:

— *No* ***en*** *tinc, de diners.*
— ***N'****hauríem de tenir compassió: és un pobre home.*
— *Si* ***en*** *teniu ganes, veniu a veure'm.*
— ***En*** *balla més que no* ***en*** *toquen* (o *toca*).

I encara cal recordar el pronom expletiu o eufònic de textos populars, com el cançoner i el romancer (cf. *Català complet / 2*, pp. 119-120), o de textos literaris que imiten aquest estil popular. Exs.:

— *«Si* ***n'****eren tres tambors ...» «Si* ***n'****hi havia en Jan Bonhome ...»*
— *«Una cançó vull cantar, / no hi ha molt que s'és dictada, / s'és dictada d'un fadrí, / un fadrí que festejava, / que* ***en*** *festejava una noia, / la flor d'aqueixa Muntanya.» «Moreneta* ***en*** *sou, / és que el Sol vos toca, / és que us toca el Sol, / el Sol de la Glòria. / Moreneta* ***en*** *sou, / moreneta i rossa.» «Vora voreta el riu / me* ***n'****heu guarnit un niu / que el sol hi toca; / lo cobricel* ***n'****és d'or, / veniu, somnis d'amor, / bressau-m'hi a l'ombra.» «Arribam a la plaça. Que hermosa* ***n'****és, amb aquella bellugor de pantalons blaus i barretines vermelles i mocadors de carmesí!»* (textos en vers i en prosa de Verdaguer).

NOTA: Segons J.-R. Ramos (article dins «Estudis Romànics», XXIII, any 2001, p. 140), actualment al País Valencià, sobretot entre les generacions menors de cinquanta anys, es generalitza la gramaticalització del clític *en* en les formes flexives del verb *haver-hi*. P.e.: *A ta casa n'hi ha un home*, on el clític ha deixat de fer una funció anafòrica i forma part del verb.

11) El pronom feble *en* és també abusiu quan no exerceix cap de les funcions previstes per la gramàtica (entenent que la gramàtica recull els usos genuïns i lògics de la llengua). Exs.:

— «No és ara el moment de glossar l'obra de l'homenatjat ..., però sí de subratllar-*ne* la transcendència considerable que ha tingut en el moviment de renovació intel·lectual de la Universitat de València ...» (d'un llibre, any 1989; on *ne,* ben mirat, és com si fes de subjecte de l'oració de relatiu; per tant, s'hauria de suprimir el pronom feble).
— «L'obra de Bulbena és prou significativa ... *En* dono, doncs, aquí una mostra del tipus de correccions que hi trobem» (on el pronom *en,* pràcticament, fa la mateixa funció que el pronom *hi,* és a dir, equival a *en l'obra de Bulbena,* complement circumstancial de lloc; per tant, caldria suprimir el primer pronom feble).
— «Si tots, adults i joves, s'haguessin adaptat a la situació injusta que s'havia creat per al català, aquest sens dubte no hauria pogut sobreviure'*n*» (d'un llibre publicat en 1985; on *'n* fa de compl. preposicional d'objecte introduït per *a;* hauria de dir: *... aquest sens dubte no hauria pogut sobreviure a aquesta situació,* o, simplement, *no hauria pogut sobreviure*).
— «En principi, no sembla que hi hagi cap diferència entre manlleu i barbarisme, perquè un barbarisme és l'adopció d'un mot que no és propi de la llengua on entra i que, doncs, *n'*atempta la puresa i la integritat» (d'un manual publicat en 1986; com que el verb *atemptar* regeix un compl. preposicional d'objecte, no admet un clític que representi un compl. determinatiu de tal compl. preposicional d'objecte; per tant, hauria de dir: *... i que, doncs, atempta contra la seva puresa i integritat*).
— «D'allò *en* feia una pila d'anys, potser centúries...» (A. Bosch, *L'Atles furtiu,* p. 90; on *en* representa *D'allò,* terme que podem analitzar com a compl. circumstancial de temps no pronominalitzable, ja que equival a *des d'allò, des que va passar allò*; hauria de dir: *D'allò feia una pila d'anys ...*).
— «Aquests s'enfronten amb ramats d'estudiants que no tenen consideració per ells mateixos perquè ningú no els n'ha atorgat, i que no respecten els professors perquè la nostra societat no *en* sent cap respecte» («Avui», 17-11-91, p. 44; on *en* representa un complement circumstancial introduït per la prep. *per* o *envers;* hauria de dir: *... la nostra societat no sent cap respecte per ells* o *envers ells*).
— «Aproximar-se al fenomen surrealista és, gairebé sempre, prendre'*n* partit» (J.L. Giménez Frontin, *El surrealisme,* p. 11; on *en* representa un complement introduït per la prep. *per* [o potser no representa res]*;* hauria de dir: *... és, gairebé sempre, prendre partit per ell* [o, simplement, *prendre partit*]).
— «És a dir, hem de prendre partit en la polèmica i decidir-nos per la solució que creguem que pugui donar una resposta més adequada als fets lingüístics plantejats, tot justificant-*ne* el criteri seguit» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 169; on *en* deu voler dir *per nosaltres,* terme que sembla un compl. agent d'una passiva però que en realitat és un complement del participi *seguit,* el qual, al seu torn, integra el compl. directe *el criteri seguit*).
— «La il·lustració se sol incloure entre el text escrit, situada al més a prop possible del fragment de text a què fa referència. Generalment s'acompanya d'un *peu de figura* o d'una *llegenda,* és a dir, d'un text explicatiu breu situat immediatament a sota o al costat de la il·lustració i que en descriu la imatge reproduïda» (Mestres *et al., Manual d'estil,* p. 29; on *en* vol dir *per la il·lustració*)
— «De manera que, en últim terme, és probable que la posició més assenyada consisteixi a assumir la denominació diguem-ne clàssica d'oracions subordinades substantives, valorant-*ne* sobretot el fet que, gràcies al pes de la convenció, acostuma a ser usada sense donar peu a cap ambigüitat referencial» (d'una gramà-

tica, abans de ser corregida; on el pronom *ne* representa l'expressió *aquesta denominació,* que és el subjecte, implícit, de la perífrasi verbal *acostuma a ser usada*).

— «No ens sorprenem gens ni mica de poder comprovar que el poeta Chamisso era efectivament d'origen francès, i que Napoleó Bonaparte, al contrari, *n'*era d'italià, i que Benjamin Disraeli era, efectivament, un jueu italià, tal com cal esperar del seu nom» (Freud, *Escrits de crítica de la cultura,* p. 193; on *n'* representa una part del predicat nominal no pronominalitzable; hauria de dir: *... i que Napoleó Bonaparte, al contrari, era d'origen italià ...*).

— «... Després continuà cap a Sort, dient que volia ser a l'arribada del cotxe de línia que portava els diaris, a fi de no quedar-se*'n* sense. Mai no li havia vist tampoc fins aleshores cap interès per la premsa» (R. Esplugafreda, *Hem nedat a l'estany amb lluna plena,* p. 32; on *en* fa de terme de la prep. *sense;* hauria de dir, simplement, *... a fi de no quedar-se sense*).

NOTA: A propòsit de l'exemple anterior, es planteja el dubte de si podria admetre's el pronom feble *en* representant un substantiu precedit de la preposició *sense,* havent-hi com hi ha el següent exemple de Verdaguer:

— *De les nafres no me'n sento, / sols me sento de l'honor, / puix en lo camp de la guerra / per mon escut no hi ha flors. / –Si el teu escut* ***n'****està sense, / ton pit n'està vermellós–* (poema «Les barres de sang»).

La nostra resposta (basada, és clar, en el nostre propi sentit lingüístic de parlant del català central nat a mitjan segle XX) és, en principi, negativa, i creiem que es tracta més aviat d'una excepció motivada pel fet que el poeta interpreta *sense* (mot que està en paral·lelisme amb l'adj. *vermellós*) com a sinònim de l'adjectiu *mancat* (el qual admetria la pronominalització d'un terme introduït per la prep. *de,* com ara *(mancat) de flors,* igual com tenim *n'està vermellós = està vermellós de flors*). O potser també s'explica perquè la preposició *sense* implica idea d'allunyament (recordeu el que hem vist abans, núm. 3, lletra *c,* al final). Casualment hem trobat un exemple italià clàssic del mateix fenomen:

— *... mandata da colei, che d'amor piena / sempre il disia, né più può star****ne*** *senza, / per liberarlo da quella catena, / di che lo cinse magica violenza ...* (Ariosto, *Orlando furioso*, cant VII, vv. 393-396; és a dir, «tramesa per aquella que, plena d'amor, sempre el desitja [a ell] i que no pot estar sense ell [o sigui privada d'ell]»; a notar que, en italià, la prep. *senza*, quan regeix un pronom personal, va seguida de la prep. *di: senza di te* = sense tu).

12) El pronom feble *en* és també abusiu quan, amb el verb *haver-hi,* representa un complement circumstancial de matèria, que tal verb, tenint incorporat un *hi* locatiu, rebutja. Ex.:

— «El tema dels diftongs és un dels més complexos de la fonologia catalana, de la qual cosa dóna raó la diversitat d'opinions que *n'*hi ha, segons els diferents lingüistes que l'hagin tractat» (M. Badia i Cardús, *Diftongs i africats...,* p. 15; on *n'* vol dir *sobre el tema dels diftongs;* hauria de dir una cosa com *la diversitat d'opinions que hi ha sobre el tema* o, simplement, prescindir del pronom feble).

B) ABÚS DEL PRONOM FEBLE «EN» PER RAONS ESTILÍSTIQUES

1) És abusiu el pronom feble *en* quan l'element que vol representar ja es dóna per sobreentès. Exs.:

— «... els metalls definits [en aquest diccionari] ho han estat com a materials usats al taller per a uns fins, i només complementàriament *n'*hem donat la informació del nombre atòmic que tenen com a elements químics» (d'un diccionari; on *n'* vol dir *d'aquests metalls,* precisió que ja és implícita en la frase *que tenen [aquests metalls];* a més, *d'aquests metalls* seria un complement determinatiu secundari).

— «Catorze treballs opten al premi d'assaig J.V. 1992. El pròxim 20 de novembre se*'n* coneixerà el guanyador» (d'un diari, 16-11-92; el context ja determina prou clarament de quin guanyador es parla; de fet, no diríem pas: «es coneixerà el seu guanyador»; per tant, n'hi hauria prou de dir: *... El pròxim 20 de novembre es coneixerà el guanyador*).

— «Em plau de fer-vos saber que ja ha sortit el segon volum de les actes de ... i esperem que d'aquí a pocs mesos pugui ésser*ne* al carrer el volum III, amb la resta de la secció de ...» (d'una circular, 2-10-93; on *ne* vol dir *de les actes,* terme que ja és prou explícit; de fet, no diríem pas: «i esperem que d'aquí a pocs mesos pugui ésser al carrer el volum III de les actes» o «el seu volum III»; per tant, hauria de dir: *... i esperem que d'aquí a pocs mesos pugui ésser al carrer el volum III ...*).

— «L'article era interessant. Però me*'n* sembla una mica exagerat el subtítol» (on *'n* vol dir *de l'article,* terme que no cal repetir; per tant, hauria de dir: *... Però em sembla una mica exagerat el subtítol*).

— «Aquest treball ... Una altra manera justa de qualificar-lo seria dir-*ne* que és l'estudi més seriós sobre ...» (J. Solà, *Episodis d'història de la llengua catalana,* p. 143; on l'element representat per *ne* ja surt poc abans representat per *lo* i poc després com a subjecte implícit del verb *és*).

— «De la carretera estant ja veig el campanar de Sant Joan, tan esvelt i arrogant com sempre. Just quan passo per davant la porta de les campanes, se *n'*inicia un toc que em fa recordar endins, molt endins, el llenguatge intel·ligible de tocs amables i festius, de tocs horaris, de quan les campanes toquen a morts ...» (AA. VV., *Deu + 1,* p. 111; on *n'* vol dir *de campanes,* determinació sobrera).

— «Des que Ramon Aramon hagué d'abandonar les regnes dels *Estudis Romànics*, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, conscient de la responsabilitat que li*'n* requeia, tenia una espina clavada: què faríem amb els *ER*? (A.M. Badia i Margarit, dins «Estudis Romànics», XXII, any 2000, p. 8). «L'Espanya de les dues monarquies unides a la fi del s. XV en les persones dels Reis Catòlics s'enlluernà amb les gestes d'ultramar que l'*en* feren orgullosa i, esdevinguda més assimilista al s. XVIII, ha maldat debades per domtar el català i el gallec (i l'èuscar)» (ib., p. 13; noteu que, si de cas, hauria de ser *la'n*).

— «Indignació general a Berga i comarca davant la proposta de suprimir-*ne* un dels dos jutjats» («Regió 7», 15-3-95, p. 3).

— «Després de les cinc he sortit de Rovereto i he seguit amunt una vall lateral que encara vessa la seva aigua a l'Etsch. Quan hom *n'*arriba dalt de tot es troba amb una imposant muralla rocosa, a través de la qual passa el camí que baixa cap al llac» (Goethe, *Viatge a Itàlia,* pp. 60-61; on *n'* representa un sublocatiu [*de la vall,* integrant el locatiu *dalt de tot de la vall*] innecessari; a més, tractant-se d'un sublocatiu, el pronom feble més aviat hauria de ser *hi,* com hem vist abans).

— «*tacògraf* - Comptaquilòmetres dotat d'un sistema d'enregistrament complementari que porten certs camions per a registrar-ne els temps de marxa i els d'aturada, i la seva naturalesa» (DIEC, s.v.; el pronom feble és innecessari; a més, és incorrecte, perquè, referint-se al subjecte, *certs camions,* hauria de ser el possessiu *seus*).

2) El pronom feble *en* és també abusiu quan no té un antecedent clar, és a dir, quan no es veu ben bé a què es refereix. Exs.:

— «Els eixamples han anat creixent fins a ajuntar-se amb els pobles que hi havia a prop de la ciutat, els quals *n'*han passat a for-

mar part» (hauria de dir: ... *els quals han passat a formar part d'aquesta*).

— «I l'Aligot només va fregar un roure antic de la Casa Vella i se*'n* va aixecar una piuladissa d'ocells ...» (d'un llibre publicat en 1991; on *'n* no es veu clar a què es refereix; hauria de dir: ... *i es va aixecar d'allí una piuladissa d'ocells* ...).

— «El català és esborrat dels àmbits que treballosament havia anat ocupant en l'Administració pública, en l'ensenyament, en els mitjans de comunicació, fins els més modestos o minoritaris; en resum, *n'*és perseguida qualsevol manifestació pública» (d'un llibre publicat en 1992; hauria de dir: ... *en resum, és perseguida qualsevol manifestació pública d'aquesta llengua*).

— «El diari, que dedica una pàgina sencera a detallar els percentatges d'informació corresponent a homes, dones, catalans, no catalans, grups d'edat, les classes socials –amb els gràfics corresponents–, *en* demostra la ignorància general sobre Maastricht» (col·laboració en un diari, 10-6-92; hauria de dir: ... *demostra la ignorància general dels enquestats sobre Maastricht,* o una expressió similar).

— «... la presència dels soldats nord-americans a l'estranger, i cada cop són més les veus, incloses [*sic*] les del seu propi partit, que *en* demanen la retirada de Somàlia» («Avui», 7-10-93, p. 5; hauria de dir: ... *i cada cop són més les veus, incloent-hi les del seu propi partit, que demanen la seva retirada de Somàlia* o bé ... *que demanen que es retirin de Somàlia*).

— «L'abril de 1976, la revista *Algo* publicava una notícia que, en principi, em va semblar de ciència-ficció. Uns magnats àrabs, rics gràcies al petroli, que els sobrava, es proposaven transportar un iceberg de l'Antàrtida fins a les seves costes per tal de fondre'l i disposar d'aigua potable, que els faltava. No en vaig fer gaire cas. Però encara no havia passat un any que en el número 3 del *Correu de la UNESCO* –per fi en català!– llegia l'article "Icebergs per al desert", seriós i documentat, escrit per tota una autoritat, l'inquiet viatger i científic francès Paul-Emile Victor. Hi havia plànols, fotografies i informació sobre la societat Iceberg Transport International Ltd., presidida per Mahammed al Faysal, de l'Aràbia Saudita, que *n'*estudiava la possibilitat» (Joaquim Carbó, *Setanta anys...,* p. 109; caldria dir: ... *de l'Aràbia Saudita, que estudiava la possibilitat de fer això* o bé... *de l'Aràbia Saudita, que estudiava aquesta possibilitat*).

3) El pronom feble *en* és també abusiu quan es produeix una col·lisió de construccions (sobre aquest fenomen, vegeu *Observacions.../2*, pp. 117ss) o altres defectes estilístics. Exs.:

— «Els textos han estat l'instrument que m'ha permès d'acostar-me a la construcció; és de doldre que no *en* disposem de més reculats per a poder matisar millor» (d'un llibre publicat en 1978; s'hi produeix col·lisió de les construccions *disposar de* i *de més reculats;* hauria de dir: ... *és de doldre que no disposem de textos més reculats* ...).

— «Ens cerciorem que algun capdavanter de "La Palmavera" –se'ns fa de *mal dir-ne* directiu– seguia produint quan descobrim, posem per cas, a l'arxiu Pais, la poesia següent ...» (P. Català i Roca, *L'aventura catalanista de "La Palmavera" (l'Alguer, 1906),* pp. 170-171; on hi ha confusió de construccions; hauria de dir: ... *se'ns fa difícil de dir-ne directiu* ... o bé ... *directiu, fa de mal dir* ...).

— «Si tens un cos situat sobre un pla inclinat i *en* coneixes la massa, l'angle del pla i el coeficient de fricció entre el cos i el pla, saps determinar si el cos baixa o no pel pla i, si ho fa, quina acceleració té el moviment uniformement accelerat que segueix» (d'un llibre de text de física; on el pronom feble sembla que constitueixi un compl. determinatiu dels tres complements directes del verb *coneixes,* mentre que sols ho és del primer; a més, hi ha una falta de simetria; hauria de dir: ... *Si tens un cos situat sobre un pla inclinat i coneixes la massa d'aquest cos, l'angle del pla* ...).

— «El senyor ministre pot ser d'una altra opinió: *n'*és ben lliure» (d'un diari: 1-7-93; on *n'* sembla que representi un complement de separació de l'adj. *lliure* [com ho seria en el cas de *ser lliure de culpa* > *ser-ne lliure*], mentre que és un compl. determinatiu del mateix adjectiu; hauria de dir: ... *és ben lliure de ser-ho*).

— «Em vénen ganes de fer un apartat una mica més llarg sobre la meva estada com a treballador a cal Bosch Vall-llosera: Ignasi, se*'n* deia l'amo. Vaig passar-hi molt temps i moltes hores ...» (d'unes memòries, inèdites, datades l'any 1997; on el pronom feble és correcte, perquè representa un compl. determinatiu primari de *l'amo* [és a dir, *l'amo de cal Bosch Vall-llosera*], però el lector té la impressió que l'autor volia dir *D'Ignasi se'n deia l'amo;* per tant, hauria valgut més dir, prescindint del pronom feble: *Ignasi, es deia l'amo*).

Observem que l'el·lipsi del mot temporal *demà* no admet la reducció a pronom, en la segona d'aquestes dues oracions coordinades:
Va dir que vindria demà però no vindrà.

C) ABÚS DEL PRONOM FEBLE «HI» PER RAONS GRAMATICALS

1) El pronom feble *hi* és abusiu quan representa un element que no es pot substituir per tal pronom; concretament:

a) quan representa una expressió temporal que normalment funciona com a element emmarcador (així les expressions temporals diguem-ne àmplies i adverbis com *avui, demà, ahir,* etc.). Exs.:

— «Són els dos punts equinoccials de l'any, i en els dies esmentats la claror i la foscor s'equilibren: el nombre de les seves hores nocturnes és igual al de les seves hores diürnes. El sol *hi* surt a les sis del matí i s'*hi* pon a les sis del vespre; hi ha, doncs, dotze hores de llum i dotze hores de fosca» (J. Pla, OC 20, p. 121; on *hi* representa *en els dies esmentats,* que és una expressió temporal diguem-ne àmplia i que en aquest context faria d'element emmarcador; per tant, hauria de dir: ... *El sol surt a les sis del matí i es pon a les sis del vespre* ...).

— «De tota manera, les persones donades a la contemplació de les coses saben que el mes de maig és molt bonic. La nostra botànica, generalment escanyolida, *hi* té una densitat, una espessor, una pompa veritablement plausibles» (J. Pla, OC 20, p. 202; on *hi* representa *el mes de maig* o *pel mes de maig,* expressió temporal també àmplia i que en aquest context faria d'element emmarcador; hauria de dir: ... *La nostra botànica, generalment escanyolida, té aleshores una densitat* ...).

NOTA: Ací és oportú de recordar el que explicava Albert Jané (diari «Avui», secció «El llenguatge», dies 9 i 10 de desembre de 1980): «Entre els complements verbals irreductibles a pronoms febles hi ha, especialment, certes designacions adverbials de temps, que podríem potser anomenar de concepte ampli. Observem, així, l'el·lipsi del mot temporal *demà,*

que no admet la reducció a pronom, en la segona d'aquestes dues oracions coordinades: *Va dir que vindria demà però no vindrà.* Però una designació adverbial de temps com és ara *a les sis*, que admet la reducció pronominal, ja no pot ésser normalment sobreentesa: *Ens van prometre que plegaríem a les sis però no hi pleguem mai.* Notem, també, com en una oració amb dos complements de temps com *ahir* i *d'hora* el primer pot ésser sobreentès i el segon, més acostat a un complement de manera, es representa pronominalment: *Ahir ens volíem llevar d'hora però no ens hi vam llevar.*» Per a exemples d'expressions temporals que sí que es poden pronominalitzar per *hi* (les quals són de tipus més aviat puntual i no solen funcionar com a elements emmarcadors), vegeu *Català complet / 2,* pp. 120-121.

b) quan representa altres sintagmes no pronominalitzables. Exs.:

— «És possible que aquí hi hagi implicades qüestions com l'aspecte verbal o altres. No m'hi endinsaré: n'hi ha prou d'haver-*hi* cridat l'atenció» (hauria de dir una cosa com ... *n'hi ha prou d'haver cridat l'atenció sobre aquest fenomen*).

— «Toledo insta Fujimori a reunir-s*'hi* per evitar una "revolta popular"» (Dins «Avui», 12-4-2000, informant sobre les eleccions presidencials al Perú, conteses entre Alejandro Toledo i Alberto Fujimori; on el pronom *hi* vol dir *amb ell,* que és un complement circumstancial referit al subjecte de l'oració; hauria de dir: ... *a reunir-se amb ell* ...).

— «Hi ha una idea subjacent en la societat sobre l'educació: hi ha alumnes que no poden estudiar i altres que no *hi* volen» («Saó», maig 2003, p. 37; hauria de dir: ... *i altres que no ho volen fer* o, simplement, *i altres que no volen*).

Observem, en canvi, que una designació adverbial de temps com és ara *a les sis*, admet la reducció pronominal, ja no pot ésser normalment sobreentesa: *Ens van prometre que plegaríem a les sis però no hi pleguem mai.*

2) El pronom feble *hi* és també abusiu quan suplanta un altre pronom feble obligatori (*en; li*). Exs.:

— «... al cap de quaranta anys de fer de metge ... M'*hi* vaig fer en veure'm obligat a desviar-me del meu propòsit inicial ...» (d'una revista, des. 1990; hauria de dir: ... *Me'n vaig fer ...;* cf. *Català complet / 2*, pp. 118-119).

— «L'Imperi Carolingi era aleshores Europa, i formar-*hi* part era participar de la seva organització administrativa, social, eclesiàstica; de la renaixença cultural, en definitiva» (B. Joan *et al.*, *Història de la llengua catalana,* p. 51; hauria de dir: ... *i formar-ne part* ...).

— «En alguns contextos ... es pot repetir ... el signe d'interrogació per donar-hi més èmfasi; tanmateix l'ús abusiu d'aquest recurs *hi* resta eficàcia» (Mestres *et al., Manual d'estil,* p. 185; on el primer *hi* és correcte, perquè el verb *donar* admet un datiu-locatiu, però el segon no, perquè el verb *restar* no l'admet; hauria de dir: ... *l'ús abusiu d'aquest recurs li resta eficàcia*). «Es pot utilitzar més d'un signe d'admiració ... per donar èmfasi a l'entonació, si bé l'ús d'aquest recurs *hi* resta eficàcia» (ib., p. 187).

3) El pronom feble *hi* és també abusiu quan resulta pleonàstic. Exs.:

— «Vaig deixar els meus estudis de medicina i vaig entrar a la Facultat de Teologia de Le Saulchoir, a prop de París. *Hi* vaig arribar a ser-ne rector» («Avui», 28-3-2000, p. 64; on els pronoms febles *hi* i *ne* es refereixen al mateix element; hauria de dir: ... *Vaig arribar a ser-ne rector* o bé *Hi vaig arribar a ser rector,* com hem vist abans, en l'apartat A, núm. 7, lletra *b*).

— «L'agudesa de l'escriptura platònica posa en aquest aparent detall narratiu –tal com Plató ens *hi* té acostumats al llarg dels seus diàlegs– bona part de la força del "Lisis"» (d'un original, abans de ser corregit; pleonasme semblant al típic pleonasme amb *ho* en oracions amb *com*, cf. *Observacions.../1*, pp. 114-116).

— «... el nou context democràtic reconeix que el català és una llengua amb el dret d'ésser utilitzada en els territoris on és oficial, però encara no hi és, ni de bon tros, la llengua vehicular habitual, tot i que el marc legal en cap de les comunitats dels Països Catalans no obstaculitza que n'*hi* esdevingui» (J. Martí, *L'ús social de la llengua catalana,* pp. 67-68; on *hi* vol dir pràcticament el mateix que *n'* ; a més, *n'* s'hauria de substituir pròpiament per *ho;* hauria de dir, doncs: ... *no obstaculitza que ho esdevingui*).

— «Les ferides de la vida ens fan més propers als altres. A nivell social n'*hi* diem solidaritat» (d'un original, abans de ser corregit; on *hi* segurament hi apareix per confusió amb la construcció, que també seria incorrecta, «A nivell social li diem solidaritat»; per tant, hauria de dir: *A nivell social en diem solidaritat*).

— «Les bones idees han de servir per a ajudar-nos a ser més bones persones, però mai per a viure-*hi* sota el seu domini ni morir-hi despertant cap mena d'admiració» (d'un original, abans de ser corregit; on el primer *hi* representa un sublocatiu que ja figura en la frase: *el seu domini*, essent el locatiu sencer *sota el seu domini;* en canvi, el segon *hi* és correcte).

— «Tothom hi ha dit la seva i tots s'han –ens hem– més o menys equivocat. *Hi* tornarem tot seguit sobre aquest punt» (G. Colón, *Les «Regles d'esquivar vocables». Autoria i entorn lingüístic,* p. 11; on trobem un cas paral·lel al que hem vist en l'apartat A, núm. 7, lletra *d*: l'element *hi*, incompletament lexicalitzat [com si integrés el verb *tornar-hi*], representant un terme semitematitzat a la dreta [*sobre aquest punt*]; les solucions també són dues: o bé suprimir el pronom feble o bé posar coma abans del terme tematitzat a la dreta).

A notar que, amb el verb *dir,* hi ha contextos en què un possible complement circumstancial de lloc queda substituït per un subjecte, més o menys implícit. Ex.:

— «Vaig fer cap, amb la carta als dits, al bar de la cantonada ... No hi havia tampoc cap indicació de qui ho enviava. Només *hi* deia el que trascric a continuació» (A. Jané, *Noranta-nou contes,* p. 183; on *hi* sembla que vol dir *en la carta* o *en el sobre,* però precisament *la carta* o *el sobre* ja és el subjecte, sobreentès, de *deia;* per altra banda, notem que hi ha alguns casos en què un compl. circumstancial de lloc o de temps funciona com a subjecte: *A casa dinem a les dues* [on *A casa* equival a *Nosaltres*]; *On diu A ha de dir B* [en què *On* equival, més o menys, a *El text que*]; *Divendres és festa* [on *Divendres,* amb valor adverbial, equival a *El pròxim divendres*]).

4) El pronom feble *hi* és també abusiu quan manca d'element anafòric (o sigui d'antecedent) adequat. Exs.:

— «Els turistes que van venir i s'*hi* van quedar» (d'un diari, 20-7-93;

hauria de dir: *Els turistes que van venir i es van quedar;* en canvi, sí que hi escauria el pronom si la frase fos *Els turistes van anar a tal lloc i s'hi van quedar,* i àdhuc *Els turistes van venir amb nosaltres a Mallorca i s'hi van quedar,* però el verb *venir,* en aquest context, ja implica la localització *ací* o *aquí*).

— «*a mida que:* Mentre l'autoritat lingüística no s'hi torni a definir, es considerarà que l'expressió normal és *a mesura que*» (*Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona,* p. 169; on *hi* sembla que vol dir *sobre la correcció de l'expressió «a mida que»,* però això no s'ha dit).

— «Prou sé que la Universitat Pompeu Fabra no és solament filològica. Hi tinc alguns amics que hi ensenyen història general, filosofia i història de la cultura. Però allà hauria hagut de parlar de l'única trobada que *hi* vaig tenir, un capaltard d'un dia rúfol de tardor, a Prada de Conflent. Just després de parlar llargament amb Pau Casals vaig haver de fer a Tolosa alguns encàrrecs personals de l'Institut d'Estudis Catalans, el mateix any que ell havia de morir, el desembre de 1948» (Miquel Batllori, lliçó magistral en la investidura del doctorat *honoris causa* per onze universitats, dins «Docs. d'Esgl.», 1-5-2003, p. 287; on l'antecedent del pronom *hi* subratllat és *Pompeu Fabra,* però allà on apareix aquesta denominació no designa una persona, sinó que integra la denominació d'una institució [*Universitat Pompeu Fabra*]; sí que són correctes, en canvi, els altres dos *hi* que surten abans, perquè es refereixen a un lloc, la Universitat Pompeu Fabra; la solució podria ser aquesta o una de semblant: *...Però allà hauria hagut de parlar de l'única trobada que vaig tenir amb el qui dóna nom a aquell centre docent, un capaltard d'un dia rúfol de tardor ...*).

— «Si en els aspectes estrictament normatius les aportacions de les Illes Balears són molt inferiors a les del País Valencià i a les del Principat, la diferència ha esdevingut abismal en els últims anys si *hi* prenem en consideració l'estudi global de la llengua en aspectes i en nivells de què no ens ocupem en aquest treball o que només esmentem» (Rico-Solà, *Gramàtica i lexicografia...,* p. 63; on *hi* no es veu a què es refereix; per tant, s'hauria d'eliminar).

— «A mesura que l'home esdevé conscient dels seus drets no pot deixar de sorgir-*hi* la consciència dels deures corresponents» («Docs. d'Esgl.», 1-8-96, p. 489; on *hi* representa *en l'home,* com si fos un locatiu, mentre que en realitat no ho és; per tant, hauria de dir: *... no pot deixar de sorgir en ell la consciència ...*).

En canvi, per analogia amb el que s'explica en el *Català complet / 2*, p. 112, apartat 6 (a saber, que el pronom feble *ho* pot substituir el participi de les oracions passives), creiem admissible que *hi* tingui com a antecedent el participi d'una oració passiva. Ex.:

— *Malgrat tot, ben aviat la seu d'Òmnium Cultural fou clausurada i* ***hi*** *va estar quatre anys, fins que va ser autoritzada com a associació* (Joan Triadú, dins «Avui», 5-3-2002, p. 4; on el pronom feble substitueix l'adjectiu *clausurada,* compl. predicatiu que té com a antecedent el participi que integra la forma passiva *fou clausurada*).

Un cas diferent, i perfectament correcte, és l'anticipació del pronom feble en les tematitzacions a la dreta (cf. *Català complet / 2*, p. 26) i casos similars (com les pressuposicions), és a dir, quan l'element pronominalitzat se sobreentén o quan està més o menys lexicalitzat (cf. *Català complet / 2*, p. 123). Exs.:

— *Ara* ***hi*** *vaig, allà.*
— ***Hi*** *va arribar de bon matí. El poble encara no s'havia despertat.*
— *Si* ***hi*** *penseu, telefoneu-me.*
— *No t'****hi*** *capfiquis.*
— *No* ***hi*** *puc fer més.*

5) El pronom feble *hi* és també abusiu quan té com a antecedent un element emmarcador i casos similars (ordre estilístic), és a dir, quan es tracta d'una falsa tematització a l'esquerra (cf. *Observacions.../1,* pp. 56-64). Exs.:

— «En el seu nou llibre de poemes, A.P. s'*hi* mostra desencisat, estoic, sorneguer, irònic i fins i tot sarcàstic» (d'una revista, set. 1992; hauria de dir: *... A.P. es mostra desencisat ...*).

— «Així, tant podem dir *apel·lar la sentència* com *apel·lar contra la sentència,* tot i que la primera opció sembla la preferida en el llenguatge jurídic i periodístic. Com *apel·lar,* i en l'accepció del verb en l'àmbit jurídic, hi funciona *recórrer: Han recorregut la sentència, Recorren la sentència* (d'una gramàtica, abans de ser corregida).

— «Sota l'etiqueta de *complement de datiu* s'hi aplega un conjunt heterogeni d'elements que tenen en comú la pronominalització i la presència de la preposició *a*» (d'una gramàtica, abans de ser corregida).

— «En aquest estat no hi ha res més que culpa i pena, i tot s'*hi* refereix a aquestes dues coses, perquè l'home ha caigut en la pena i la misèria, i d'ell mateix hi roman sempre ...» (d'un original, abans de ser corregit; ha de dir: *... i tot es refereix a aquestes dues coses ...*).

— «La pleca ... En la separació de versos escrits en línia pot substituir-*hi* la barra inclinada» (Mestres *et al., Manual d'estil,* p. 241).

— «Hi havia domassos de lli blanc i porpra violeta penjats entre columnes d'alabastre i sostinguts per anelles de plata amb cordons de lli i porpra vermella. Sobre el paviment de pòrfir, alabastre, nacre i marbre negre s'*hi* estenien divans d'or i de plata» (text bíblic, Ester 1,6, abans de ser corregit).

— «... arribà fins a Moscou. Però, veient que allí *hi* vivien el trasbals obrat per l'arrasament del comunisme i pel subsegüent esquarterament d'aquest, reprengué el viatge tot seguit en direcció als pobles avançats de l'Europa lliure» (d'un llibre de narracions, abans de ser corregit; *allí* és un adverbi que fa la mateixa funció que *hi,* i, a més, etimològicament coincideixen).

D) ABÚS DEL PRONOM FEBLE «HI» PER RAONS ESTILÍSTIQUES

1) El pronom feble *hi* és abusiu quan resulta ambigu. Exs.:

— «Un avió s'estavella a prop de Trípoli i *hi* moren 158 persones» (d'un diari, 23-12-92; hauria de dir: *... i moren 158 persones;* notem que, a més d'ambigu [perquè sembla voler dir *a Trípoli*], el pronom *hi* és incorrecte perquè manca d'antecedent, ja que vol dir *en l'accident,* quan no ha aparegut abans la paraula *accident*).

— «L'autor afirma que és bo que es treballi per la pau i per desmentir aquells que assimilen religió amb fanatisme. Així ho van fer els tres-cents representants de moltes religions de tot el món, que es van reunir el mes de setembre passat a Brussel·les. Tots van reflexionar per la pau i van pregar-*hi*» (d'un diari, 18-10-92; hauria de dir: *... Tots van reflexionar per la pau i van pregar per aquesta intenció,* o una expressió similar).

— «... el fet de simpatitzar amb alguna actitud, persona o acte, no implica que estiguem disposats a moure-*hi* un dit a favor o en contra» (*Grans fites de l'ètica,* ed. Cruïlla, Barcelona 2000, p. 120; la solució és prescindir del pronom feble o bé dir: *... disposats a moure un dit a favor o en contra d'ells*).

2) El pronom feble *hi* és també abusiu quan l'element que representa ja es dóna per sobreentès. Exs.:

— «No voldria acabar aquesta presentació del llibre sense fer-*hi* una mena de semblança del seu autor. De totes maneres, fins ara ja hi he fet nombroses al·lusions ací i allà perquè el lector pers-

picaç hagi pogut fer-se una idea prou ajustada de J.M. Per això *hi* seré brevíssim» (d'un llibre publicat en 1990; hauria de dir: *... sense fer una mena de semblança del seu autor ... Per això seré brevíssim*).

— [text de Coromines reproduït; després, en un altre paràgraf:] «Com *hi* podem comprovar, Coromines volia superar l'atomicisme de la lingüística històrica de caràcter neogramàtic ...» (Josep Moran, dins *L'obra de Joan Coromines,* p. 108; notem que *hi* no es pot referir a un text citat).

— «Cal dir que aquest fenomen de desplaçament de l'accent en català ja fou observat per Fouché ... i que hauria estat just de fer-ho constar, com fa el mateix Fouché amb els qui el van precedir, encara que Coromines *hi* aporti més informació i més precisió del fenomen» (ib., p. 110).

— «Així era el Bages que van conèixer els primats de petita mida les restes dels quals s'han trobat ara ..., segons ha explicat el professor ... Josep Biosca ... "Comparant-ho amb una regió actual, la comarca de Bages en aquesta època era molt semblant al sud dels Estats Units ...", relata Biosca. "En aquest període no hi havia glaçades i les condicions eren més aviat seques ...", *hi* afegeix» («Regió 7», 15-2-2000, p. 3; notem que, quan *afegir* significa 'continuar dient', no ha d'anar acompanyat del pronom *hi;* sí que pot fer-ho quan *afegir* té altres sentits). «En aquest sentit, fa mesos es va convidar el Consell Comarcal del Bages i la Diputació de Barcelona perquè participessin en el finançament, però encara no s'*hi* han pronunciat» (ib., p. 5). «L'alcalde convidat, D. Tarradelles, va iniciar el parlament recordant que [...]. Tarradelles *hi* va afegir que ...» (ib., p. 8).

NOTA SOBRE EL VERB *AFEGIR* I LA PRONOMINALITZACIÓ.— El Diccionari Fabra distingeix, amb raó, dos usos sintàctics del verb *afegir* en la seva accepció de 'posar de més': 1) un ús amb complement de terme (pronominalitzable per *hi*) i 2) un ús sense complement de terme (per tant, sense adjuntar-hi el pronom feble *hi*). Exs.:

1) Afegir una ala a un edifici [> *afegir-hi una ala]. Afegir un pis a una casa* [> *afegir-hi un pis]. Afegir dos homes a una colla* [> *afegir-hi dos homes]. Afegir un cobert a taula* [> *afegir-hi un cobert*]. *Afegint als seus títols el de marquès de*... [> *Afegint-hi el de marquès de*...]. *Quan us conta una cosa, sempre hi afegeix.*

2) No vull afegir sinó dues paraules més. Va treure'ls i va afegir: que no us torni a veure mai més al meu davant.

La llàstima és que Fabra posa el darrer exemple del nostre grup 1) al final del nostre grup 2), amb la qual cosa els barreja.

Ben mirat, els exemples del nostre grup 2) representen el verb *afegir* usat com a *verb narratiu.* Els verbs narratius (dels quals parlarem en una altra avinentesa) són verbs que equivalen a *dir* més algun matís. Així, *afegir*, com a verb narratiu, equival a 'continuar dient, dir encara, etc.'. Aquest caràcter de verb narratiu és el que ocasiona el seu distint comportament sintàctic. El mateix passa amb els verbs *insistir* (noteu la diferència entre: *Ell hi va insistir molt, en allò* i *I ell va insistir: «Us en penedireu!»*) i *intervenir.* Altres verbs narratius comparables són *saltar* (noteu la diferència entre: *Va saltar a l'altra banda* > *Va saltar-hi,* i *«Calleu!», va saltar ell*), *tallar,* o bé *avançar, continuar, prosseguir, concloure,* etc.

CONCLUSIÓ

En acabar aquest estudi sobre els límits en l'ús dels pronoms febles *en, hi*, volem fer tres advertiments:

1) El fenomen, com s'ha pogut comprovar, té bastant abast, i creiem que val la pena de fixar-s'hi. Tanmateix, això no ens ha de fer perdre de vista que, de cara a l'ús correcte de la llengua, hem de prestar molta més atenció al fenomen contrari: a la pèrdua (o canvi) dels pronoms febles *en, hi* (vegeu *Observacions..../1,* pp. 21-23, i *Català complet / 2*, pp. 124-125).

2) El nostre estudi es basa en l'observació de la realitat lingüística d'avui. No hem partit d'una teoria prefabricada, sinó de casos concrets, els quals hem mirat de sistematitzar i ordenar —mitjançant aproximacions successives, des de la publicació de les *Observacions.../1,* any 1994—, i, a partir d'aquí, elaborar, això sí, una certa teoria. Per tant, teòricament pot haver-hi més casos d'aquest fenomen. Nosaltres ens hem limitat a exposar els que realment s'han donat i hem observat.

3) Som conscients que, tractant-se d'una matèria poc estudiada i, per la seva mateixa naturalesa, difícil i subtil, els nostres judicis, explicacions i propostes no seran sempre compartits per tothom, ja que depenen d'un determinat sentit lingüístic (o competència lingüística). A més, probablement en el nostre treball hi ha errors i, certament, llacunes. Però creiem que aquest estudi pot ser un bon punt de partença per a ulteriors clarificacions, a les quals invitem els estudiosos interessats i competents.◆

Límits en l'ús dels pronoms febles «en», «hi» esquema-resum

Introducció

A) Abús del pronom feble «en» per raons gramaticals

1.Quan *en* representa un element pertanyent al bloc del subjecte en quant contrasta amb el bloc del predicat:
a) l'element (referent al subjecte) es troba a l'esquerra del verb
b) l'element (referent al subjecte) es troba a la dreta del verb en oracions interrogatives
c) l'element (referent al subjecte) es troba a la dreta del verb en oracions relatives i similars

2. Quan *en* representa un complement determinatiu secundari, és a dir, un compl. determinatiu d'un altre compl. determinatiu:
a) l'element pronominalitzat representa un compl. determinatiu secundari del subjecte completiu
b) l'element pronominalitzat representa un compl. determinatiu secundari del complement directe
c) l'element pronominalitzat representa un compl. determinatiu secundari del predicat nominal
d'excepcions o casos especials

3. Quan *en* representa un complement determinatiu de sintagmes que no siguin el subjecte completiu, el complement directe o el predicat nominal; també quan representa un compl. determinatiu amb el verb *haver-hi* seguit d'un sintagma determinat:
a) l'element *en* fent de compl. determinatiu d'un compl. preposicional d'objecte
b) l'element *en* fent de compl. determinatiu d'un compl. predicatiu introduït per *com a*
c) l'element *en* fent de compl. determinatiu d'un compl. circumstancial
d) l'element *en* fent de compl. determinatiu amb el verb *haver-hi* seguit d'un sintagma determinat

4. Quan *en* representa un complement determinatiu aparent

5. Quan *en* representa un nucli partitiu d'algun dels quatre tipus de sintagma següents:
a) d'un complement determinatiu
b) d'un complement preposicional d'objecte
c) d'un complement circumstancial, d'un compl. adverbial de quantitat o d'un compl. agent
d) del predicat nominal quan aquest nucli, que és un substantiu, coincideix amb el subjecte (ús dialectal)

6. Quan *en* representa un nucli partitiu aparent

7. Quan *en* constitueix un pleonasme:
a) l'element *en* repetint un pronom relatiu, o la combinació 'article + relatiu', o casos similars
b) l'element *en* referint-se a un terme ja pronominalitzat per *hi*
c) l'element *en* representant una falsa tematització a l'esquerra (en oracions equacionals, en hipèrbatons, en verbs narratius)
d) l'element *en*, incompletament lexicalitzat, representant un terme semitematitzat a la dreta
e) l'element *en* representant una tematització a la dreta però sense pausa o coma
f) l'element *en* repetint un adjectiu possessiu

8. Quan *en* suplanta un possessiu obligatori

9. Quan *en* suplanta un altre pronom feble obligatori (*ho; el, la* i flexió; *li, els; hi*)

10. Quan *en* manca d'element anafòric (antecedent) adequat; dialectalisme valencià *n'hi ha*

11. Quan *en* no exerceix cap de les funcions previstes per la gramàtica

12. Quan *en*, amb el verb *haver-hi,* representa un complement circumstancial de matèria

B) Abús del pronom feble «en» per raons estilístiques

1. Quan *en* vol representar un element sobreentès

2. Quan *en* no té un antecedent clar

3. Quan es produeix una col·lisió de construccions o altres defectes estilístics

C) Abús del pronom feble «hi» per raons gramaticals

1. Quan *hi* representa un element que no es pot substituir per tal pronom; concretament:
a) representant una expressió temporal que normalment funciona com a element emmarcador
b) representant altres sintagmes no pronominalitzables

2. Quan *hi* suplanta un altre pronom feble obligatori (*en; li*)

3. Quan *hi* és pleonàstic

4. Quan *hi* manca d'element anafòric adequat

5. Quan *hi* té com a antecedent un element emmarcador i casos similars (ordre estilístic), és a dir, quan es tracta d'una falsa tematització a l'esquerra

D) Abús del pronom feble «hi» per raons estilístiques

1. Quan *hi* és ambigu

2. Quan *hi* representa un element sobreentès

Conclusió ◆